

FAKULTETI U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU*

I. ORGANIZACIJA FAKULTETA – 1. *Organizacioni razvoj.*

Nastavljajući na ono što je započeto i ostvareno djelovanjem Javne škole za političke i kameralne nauke, Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu (*Regia scientiarum Academia Zagrabienensis*) odnosno Pravoslavnog fakulteta u njenom sklopu, kao i djelovanjem Pravoslavne akademije tek se 1874, osnivanjem Sveučilišta u Zagrebu, Pravoslavna akademija i formalno pretvara u Pravoslavni i državoslovni fakultet, sa svim pravima i ovlaštenjima koja pripadaju fakultetima i u drugim zemljama.

Od tada je Pravoslavni i državoslovni fakultet pod tim nazivom dugo vremena bio jedini nosilac visokoškolskog pravnog studija u Hrvatskoj. Do promjena je došlo 1926. godine na temelju odredaba člana 89. Financijskog zakona za 1926/1927. Tim je propisom određeno: da se »Zakon o univerzitetu u Beogradu od 1. X 1905. kao i Opća uredba o univerzitetu u Beogradu od 1. X 1905. proteže na Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu« i da »podjedno prestaju važiti svi ostali zakoni, naredbe i odredbe koje stoje u proturječnosti s univerzitetskim zakonom od 1905.« Na temelju tih odredaba kao i na temelju odredaba Uredbe od 30. V 1926. o izmjenama i dopunama u Općoj uredbi univerziteta i Uredbi pravnog fakulteta (Službene novine broj 136 – XXXVII od 18. VI 1926) Fakultet se, počev od polovine 1926, na osnovi toga prestao zvati Pravoslavni i državoslovni, i od tada nosi naziv Pravni fakultet.

Svoju organizaciju i djelovanje Fakultet je neprekidno prilagodio: razvoju nauke, novim suvremenim metodima organizacije i izvođenja nastave i naučnog rada, a u skladu s potrebama zajednice. U suglasnosti s tim bile su i osnivane i reorganizirane i njegove nastavne i naučne jedinice.

Osnivanjem Pravnog fakulteta u Splitu (1961), kome je prilikom osnivanja i dalje Fakultet pružao svesrdnu pomoć i suradnju, i osnivanjem Visoke upravne škole u Zagrebu (1956), kojoj je Fakultet također pružao trajnu pomoć, pravni je studij u Hrvatskoj izgubio svoje i organizaciono i sadržajno jedinstvo. Međutim, zadržavajući osnovna obilježja općeg pravnog studija, Fakultet je s vremenom i postepeno u opći i jedinstveni pravni studij unosio određene specifične (usmjeravajuće) discipline pravnih i drugih društvenih znanosti. Fakultet je time: a) omogućivao i pomagao razvoj novih znanstvenih disciplina i b) obavljao posebno osposobljavanje diplomiranih pravnika za uspješniji rad u raznim (specifičnim) oblastima društvenih i javnih službi (u privredi, pravosuđu, upravi, socijalnoj politici itd.).

* Obrada obuhvaća razvoj do svršetka školske godine 1967/1968.

U uvjetima društvenog upravljanja, koje je uvedeno Općim zakonom c sveučilištima od 1954, a nakon donošenja republičkog Zakona o sveučilištima od 1957, najviši organ samoupravljanja, savjet Fakulteta, utvrdio je 26. VI 1959, a Izvršno vijeće Sabora je 3. X 1959. potvrdilo prvi statut Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Drugi po redu statut Fakulteta donesen je 8. VII 1963, a potvrđen od Izvršnog vijeća 15. XI 1963, u vezi s republičkim Zakonom o visokoškolskom obrazovanju od 24. VI 1961. I prvi i drugi Statut je predvidio niz reformama: u nastavi, u nastavnom planu, u ispitnom redu, u organizaciji naučnih i nastavnih jedinica itd. Nakon toga je na sjednici Savjeta Pravnog fakulteta (održanoj 29. VI 1967) prihvaćen treći po redu statut Fakulteta i on je stupio na snagu 18. VII 1967. Takav razvoj Fakulteta, kao i stalno nastojanje za unapređenjem nastavnog i naučnog rada, a u skladu s ostvarivanjem ciljeva privredne i društvene reforme, doveo je i do toga da je integracija između Pravnog fakulteta i Visoke upravne škole postala ne samo mogućom već i nužnom. To je formalno izvršeno donošenjem i potpisivanjem Odluke i Sporazuma o integraciji dne 20. V 1968. (pripajanjem Visoke upravne škole Fakultetu), s tim da se Sporazum provodi od 1. IX 1968. kad je stupio na snagu.

2. *Nastavnici.* Na Fakultetu su, na temelju odredaba člana 82. stava II. Zakona o ustrojstvu sveučilišta od 5. I 1874, kraljevskim rješenjem od 27. IV 1874. a na prijedlog zemaljske vlade koja je u tu svrhu 28. III 1874. raspisala natječaj, imenovana prva tri »redovita« profesora iz reda profesora Pravoslavne akademije. To su bili: dr Stjepan Spevec (za Rimsko pravo), dr Aleksandar Bresztyenszky (za Građanski parbeni i izvanparbeni postupak i Hrvatsko-ugarsko građansko pravo) i dr Blaž Lorković (za Političku ekonomiju, Ustavnu i upravnu politiku).

Oni su u pogledu popunjenja svih ostalih sistematiziranih »profesorskih stolica« za to sposobnim silama imali ovlaštenje profesorskog zbora (član 5, 22 i 23 cit. zakona).

Na osnovu prijedloga te trojice profesora, a na preporuku hrvatske zemaljske vlade, kraljevskim rješenjem od 24. VIII 1874. bili su imenovani daljnji redoviti profesori: dr Konstantin Vojnović (za Građansko pravo), dr Jaromir Haněl (za Povijest prava), dr Fran Vrbanić (za Statistiku) i dr Luka Marjanović (za Crkveno pravo). Nakon toga, od strane zemaljske vlade, a na prijedlog profesorskog zbora, bili su imenovani »honorirani docenti«: dr Mavro Sachs (za Sudbeno liječništvo), dr Napoleon Špun-Strižić (za Kazneno pravo i pravnu filozofiju), Dane Rašić (za Državno računostvje) i dr Josip Pliverić (za Državno i međunarodno pravo).

U pogledu uvjeta i postupka za izbor u određena zvanja nastavnika vrijedili su isti propisi kao i za sve druge fakultete na Sveučilištu. Karakteristično je da je dugo godina važno pravilo da na jednoj katedri može biti samo jedan redoviti profesor; da je izboru za profesora, u pravilu, prethodila habilitacija za privatnog docenta (vršena u smislu člana 24, 25, 26 i 27 Zakona o ustrojstvu Sveučilišta od 5. I 1874. s izmjenama od 6. X 1894; Naredbe broj 651 od 13. IV 1879. o habilitaciji privatnih docenata; Vlade naredbe broj 8356 od 23. V 1913. o habilitaciji pri-

vatnih docenata, o njihovu položaju, njihovim dužnostima i pravima; Zakona od 12. IX 1918. broj 94. o izmjenama i dopunama zakona od 6. X 1894; Naredbe povjereništva za prosvjetu i vjere u Hrvatskoj i Slavoniji od 4. I 1920. br. 42226 i kasnijih zakona u staroj Jugoslaviji). Habilitacija je bila neophodna uglavnom iz razloga što su kandidati imali doktorat stečen rigorozima (a ne doktorskom tezom).

Međutim, uz profesore (redovite i izvanredne) i privatne docente u nastavi su sudjelovali i: »honorirani docenti« (s obzirom da su privatni docenti radili besplatno); »privatni docenti s naslovom izvanrednog profesora«; »suplenti«; »namjestni« profesori; »učitelji«, i »honorarni profesori« odnosno »honorirani nastavnici«.

Profesori su u pravilu bili birani na temelju natječaja, ali istaknuti učenjaci i »po pozivu« (u izuzetnim slučajevima), dok su »honorarni nastavnici« imenovani bez natječaja. Međutim, počevši od 1945. godine, i ta su mjesta, kao i sva ostala, popunjavana natječajem izuzevši slučaj kad je za honorarnog nastavnika biran nastavnik nekoga drugog fakulteta. Jedino su, i formalno i u praksi, sva pravila o izboru bila suspendirana za vrijeme okupacije (1941–1945). Tada su iz političkih razloga bila i umirovljena četiri profesora, a četiri otpuštena s Fakulteta, dok su bez prijedloga nastavničkog vijeća postavljena: dva redovita profesora, jedan izvanredni profesor i četiri docenta. Zato je poslije oslobođenja, na sjednici Vijeća nastavnika održanoj 15. VI 1945. utvrđeno: da su imenovanja koja su izvršena poslije 10. IV 1941. protuzakonita (u smislu Odluke AVNOJ-a broj 132 od 3. II 1945) i da se tim načinom imenovane osobe više ne smatraju nastavnicima Fakulteta. Istodobno su na tu sjednicu pozvani i oni profesori koji su za vrijeme okupacije bili nasilno udaljeni s Fakulteta (profesori: B. Eisner, S. Frank, I. Krbek, M. Lanović, J. Stefanović i S. Zuglia) i oni su rješenjem predsjednika vlade od 24. VII 1945. broj 1191/45 preuzeti u službu. Iz grupe nastavnika koji su za vrijeme okupacije bili nasilno udaljeni iz službe, jedan je (V. Vernić) poginuo u Narodnooslobodilačkoj borbi, dok je drugi (D. Tomašić) ostao na radu u SAD.

Nakon toga, upražnjena mjesta su u prvi mah popunjena honorarnim nastavnicima, a zatim postepeno (sve više i sve brže) stalnim nastavnicima, po redovnom izbornom postupku.

Broj nastavnika na Fakultetu, općenito uzevši, bio je veoma malen. Tek poslije 1950. on postepeno raste i sada je pravilo: da postoji jedan ili više nastavnika za svaki predmet (bliže o tome v. Katedre).

3. *Suradnici*. Institucija suradnika bila je dugo vremena nepoznata na Fakultetu.

Problem asistenata prvi put je pokrenut na sjednici nastavničkog vijeća od 28. III 1936. (povodom molbe jednog kandidata da bude imenovan za »asistenta pripravnika«). Molba je odbijena »zbog nedostatka budžetskih sredstava«. Zbog toga je tek na sjednici od 1. IV 1939. izabran prvi asistent na Fakultetu (asistent-volonter na katedri Upravno pravo). Tada je bio zauzet i načelan stav fakultetskog vijeća da izbor ne obvezuje Fakultet u pogledu daljnje karijere izabranoga. Na sjednici od 21. VI 1939. izabran je i jedan »asistent-dnevničar« na katedri

Narodne ekonomije (s tim da je on na sjednici od 18. V 1940. izabran na novo dobiveno mjesto za asistenta-vježbenika). Uz imenovanje jednog »asistenta« na predmetu Međunarodno javno pravo za vrijeme okupacije (na sjednici nastavnčkog vijeća od 29. I 1944) to su jedina asistentska mjesta na Fakultetu popunjena do 1945.

Poslije oslobođenja izabran je odjednom veći broj asistenata (1946/47. tri, a 1947/48. šest asistenata). Napose od 1948. dolazi do sve većeg izbora asistenata, i to (za razliku od prijašnje prakse) uvijek na temelju natječaja (prema zaključku donesenom na sjednici od 21. II 1947). Na taj način nema nijednog obaveznog predmeta, a da na njemu ne postoji bar jedan (ili više) asistenata. Izuzetak su pojedini predmeti, na kojima postoji više od jednog nastavnika, a prijašnji je asistent unaprijeden u zvanje nastavnika.

Naučni i stručni suradnici birani su rijetko i izuzetno, i to tek poslije oslobođenja. Tako sada postoji na Fakultetu svega jedan naučni suradnik (u Institutu za historiju države i prava) i jedan viši stručni suradnik (na Katedri krivičnog prava i postupka).

Nešto je šira i starija praksa imenovanja odnosno izbora *demonstratora*. Oni su najčešće birani iz redova studenata viših godina studija s istaknutim uspjesima postignutim u studiju, ili i iz redova netom diplomiranih pravnika. Ta je praksa postojala još od prije rata i demonstratori su bili plaćeni. Međutim, 1931/32. bila su iz budžeta brisana tri demonstratorska mjesta. Ali, za vrijeme okupacije demonstratori su bili ponovo birani uz honorar i mahom zapošljavani u Seminarској biblioteci.

Nakon oslobođenja, institucija demonstratora ponovo je uvedena (zaključkom sjednice nastavnčkog vijeća od 31. I 1947). Oni su primali honorar određen prilikom izbora od strane nastavnčkog vijeća. Birani su između talentiranih studenata, na individualnu pismenu molbu, uzovoljno mišljenje studentske organizacije, a na prijedlog nastavnika dotičnog predmeta. Međutim, posljednjih godina je ta praksa u pravilu napuštena. Izbor demonstratora je sada izuzetan, prvenstveno iz razloga što na svim predmetima u pravilu postoje stalno zaposleni asistenti.

4. *Studenti*. Studentom Fakulteta građanin postaje upisom na Fakultet.

Opći uvjeti, propisani za upis studenata na Sveučilište, vrijedili su i za upis na Pravoslavni i državoslovni odnosno na Pravni fakultet. Međutim, postojale su i određene razlike: 1. da je status izvanrednog studenta od 1874. do 1945. (do oslobođenja) sticao onaj građanin koji nije ispunjavao sve uvjete za upis u svojstvu redovitog studenta, ti. koji nije imao ispit zrelosti položen na gimnaziji ili drugoj odgovarajućoj školi, ali je imao završeni osmi razred. Tako upisani semestri nisu mu se priznavali ni iznimno (Naredba broj 8903 od 5. VI 1914. kojom je ukinuta Naredba broj 6709 od 31. III 1913) u semestre redovnog studiranja, nakon što ispunji uvjete za upis u svojstvu redovitog studenta; 2. da su od 1947. godine, pošto je odlukom nastavnčkog vijeća na sjednici od 25. IX 1946. obustavljeno upisivanje izvanrednih studenata, uvjeti za upis na Fakultet u pogledu školske spreme izjednačeni za izvanredne studente s uvjetima propisanim za upis redovnih studenata. Međutim, svojstvo

izvanrednog studenta od 1947/48. može steći samo onaj student koji studira za vrijeme dok je zaposlen itd. (Uredba o vanrednom studiranju na univerzitetu i visokim školama – Sl. list 107/47, Uputstvo o vanrednom studiranju – Sl. list 34/1949, odnosno uredba – Sl. list 59/50, i kasniji zakoni o sveučilištima odnosno o visokoškolskom obrazovanju). Donošenjem Općeg zakona o fakultetima i univerzitetima (Sl. list 29/60) omogućeno je da se kao izvanredni student upiše i građanin koji iz objektivnih razloga nije u radnom odnosu ili iz opravdanih razloga ne može pratiti nastavu kao redoviti student. Iako broj izvanrednih studenata posljednjih godina postepeno pada, oni i sada čine oko 35% od ukupnog broja upisanih studenata, odnosno oko 25% od ukupno diplomiranih studenata na Fakultetu. Radi pružanja pomoći izvanrednim studentima koji žive izvan sjedišta Fakulteta osnovani su posebni centri za izvanredni studij (u Splitu, Rijeci i Osijeku), a drugom je turnusu (poslijepodnevoj nastavi), uz ostalo, i cilj pružanje neposredne pomoći izvanrednim studentima koji žive i rade u sjedištu Fakulteta. Posebna pomoć im se pruža i održavanjem predispitnih konzultacija itd.

Tek Zakonom od 12. IX 1918 (član 37. st. III) o izmjenama Zakona o ustrojstvu Sveučilišta od 1874. i 1894. ženama je dopušteno pohađanje Pravnog fakulteta. U vezi s tim je Naredbom vlade Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba od 6. XI 1918. broj 32443 određeno da se »žen-skinje mogu kao redovne i izvanredne slušačice upisati u pravo- i drža-voslovni fakultet pod istim uvjetima kao i muški slušači«. Od tada broj žena studenata na Fakultetu iz godine u godinu postaje sve veći.

Poslije 1945. proširen je i krug (srednjih) škola čiji su završeni uč-nici mogli biti upisani na Fakultet. U vezi s tim, a na temelju odluka organa upravljanja Fakultetom bili su uvedeni: (a) kvalifikacioni ispiti za kandidate koji su završili odgovarajuće škole, ali nisu postigli naj-manje dobar uspjeh na ispitu zrelosti; (b) prijemni ispiti za kandidate koji su završili neku srednju školu koja nije odgovarajuća za neposred-an upis na Pravni fakultet; (c) po režimu koji je u važnosti za sve fak-ultete, počevši od školske godine 1959/60, a na temelju prethodno po-loženo prijemnog ispita, po prvi put se vrši i upis građana starijih od 18 godina koji nemaju završene ni »odgovarajuće« ni »neodgovarajuće« škole, ako imaju bar četverogodišnju praksu na poslovima pravne struke, u privredi, u drugim društvenim djelatnostima itd.

II. ZNANSTVENO-NASTAVNE JEDINICE. Osnovne su znanstveno-nastavne jedinice još od osnivanja Fakulteta: katedre.

Osim katedara, kao nastavno-naučnih jedinica, djelovali su odno-sno djeluju: seminari, odsjeci, grupe usmjeravanja, instituti, zbirke, muzeji.

1. *Katedre.* Katedru sačinjava jedna ili više srodnih znanstvenih disciplina.

Znanstvene discipline koje ulaze u pojedinu katedru, kao i ukupan broj katedri, neposredno ovise o nastavnom planu i o broju nastavnika. U tom pogledu odmah po osnivanju Sveučilišta očigledan je napredak u odnosu na stanje koje je postojalo u »juridičkom fakultetu« (dok se taj nalazio u sastavu Akademije znanosti) kao i u odnosu na stanje u

Pravoslavnoj akademiji. Napredak je očigledan i u cjelokupnom radu i razvoju Fakulteta. A on se prvenstveno i neposredno očituje na razvoju i djelatnosti katedara i kadrova na njima: dok jedne stagniraju, opadaju pa i nestaju – druge se razvijaju i jačaju, odnosno nove nastaju.

U momentu osnivanja Sveučilišta katedre su, u pravilu, obuhvaćale više predmeta. Međutim, s vremenom one su sve više usmjeravane na pojedine struke i predmete. U prvo su vrijeme nove katedre mogle biti osnovane jedino »kraljevom privolom« odnosno (kasnije) samo zakonom.

U uvjetima samoupravljanja to je stvar Fakulteta – pitanje koje se (zajedno s nastavnim planom) uređuje statutom Fakulteta.

Dok je, u momentu osnivanja Sveučilišta, na Fakultetu bilo devet katedara, taj broj se postepeno, ali stalno povećavao, da bi 1930. dosegao brojku od 16, a 1940. – 19. Poslije 1945. stanje se izmijenilo. Tako je statut Fakulteta od 1959. (u svrhu povezivanja nastavnika srodnih nastavnih predmeta u raspravljanju i rješavanju nastavnih pitanja, a prema potrebi i u svrhu organiziranja znanstvenog rada) utvrdio postojanje sedam katedara: 1. za historiju države i prava, 2. za ekonomske nauke, 3. za krivično pravo, 4. za ustavno pravo, 5. za građansko pravo, 6. za upravno pravo i 7. za međunarodno pravo. Međutim, to je stanje bilo kasnije izmijenjeno i takva organizacija katedara napuštena. Sad je katedara u pravilu toliko koliko ima općeobaveznih predmeta po nastavnom planu. Utoliko razvoj katedara postaje pokazatelj za razvoj Fakulteta. Pri tom »usmjeravajući« i fakultativni predmeti spadaju u onu katedru u koju ide i odgovarajući općeobavezni predmet.

(1) *Katedra za Rimsko pravo* (Historia et institutiones juris romani).

Za taj predmet postojale su dugo vremena dvije katedre. Prva katedra osnovana je 27. IV 1874. na čelu s red. prof. drom Stjepanom Spevecom (do 1886). Od 13. X 1886. i s priv. docentom drom Aleksandrom Eggersdorferom (red. prof. 14. I 1891. do 25. V 1923). Druga katedra Rimskog prava osnovana je 12. IV 1897. na čelu sa suplentom drom Ljudevitom Andrasseyem (od 2. II 1899. izv. prof., a od 26. X 1902. do 25. V 1940. red. prof.).

U I. i II. sem. 1895/96. i u I. sem. 1896/97. na katedri je suplirao prof. dr Milivoj Maurović. Nastavu su obavljali i priv. docenti: dr Ivo Mallin (od 1885/86. do 21. II 1907), dr Ivan Strohal (od 1897. do 8. XII 1917) i dr Mihajlo Zobjkow (od 1897/98. do 1906).

Na katedri su kasnije izabrani dr Marijan Horvat (28. III 1938. honorarni nastavnik i priv. docent, 23. VII 1940. izv. prof., a od 7. IX 1944. odnosno 24. XI 1945. do 29. XII 1967. red. prof.), i dr Mile Boras (14. XI 1961. predavač, a 28. IV 1965. docent).

U 1940/41. nastavu je vršio i dr Bertold Eisner, a u 1945/46 i dr Ivo Milić. Međutim, od 1945/46. za Rimsko pravo postoji jedna katedra.

U katedru Rimskog prava ulazio je i predmet *Pandektarno pravo* (Jus pandectarum). Nastavu je vršio Stj. Spevec (od 1881/82. do uklj. 1884/5) i zatim Al. Eggersdorfer. Na predmetu su surađivali i priv. doc. dr Ivo Mallin (od 1885/86. do 1907) i priv. doc. dr Ivan Strohal (od 1898/99. do 1917), a 1926/27. je suplirao prof. dr Ljudevit Andrassey.

Međutim, od početka 1926/27, predmet Pandektarno pravo je prenesen na katedru: Pandektarno i međunarodno privatno pravo. Za nastavnika na tom predmetu izabran je dr Pavao Rastovčan (22. XI 1927. docent, 18. IV 1929. izv. prof., a 8. XI 1930. red. prof.). Stanje je ostalo takvim samo do 1932/33. Tada je za red. profesora na katedri Trgovačko, mjenično i pomorsko pravo izabran P. Rastovčan, a nastavu iz predmeta Pandektarno pravo i međunarodno privatno pravo vodi otada dr Bertold Eisner (od 8. II 1933. red. prof. »po pozivu«), ali samo do šk. god. 1938/39. Tada je predmet Pravo pandektarno novim nastavnim planom ukinut, a B. Eisner prelazi na Građansko pravo i Međunarodno privatno pravo. Na katedri Rimskog prava radi asistent Vesna Radovičić (od 1961).

(2) *Katedra za Hrvatsko-ugarsko privatno pravo* (Jus civile croaticohungaricum).

Na katedri je: dr Aleksandar Bresztyenszky (red. prof. od 27. IV 1874. do 7. III 1894), a od 7. III 1894. do 21. VIII 1894. dr Josip Šilović (red. prof. Građanskog parbenog i izvanparbenog postupka). Nakon što je J. Šilović oslobođen od predavanja iz Hrvatsko-ugarskog privatnog prava, nastavu je preuzeo dr Milivoj Murović (red. prof. od 21. VIII 1894) i vodio je do zaključno 1925/1926.

Međutim propašću Austro-Ugarske 1918. nastaje problem o daljnjem opstanku tog predmeta. S obzirom da se radilo o pravu koje je vrijedilo prije uvođenja OGZ (29. XII 1852), nastavničko je vijeće 11. XII 1919. i 17. II 1920. zaključilo da je kolegij potreban. Uz to je predložen i nov naziv: *Privatno pravo tripartita s osobitim obzirom na razvitak u hrvatskim i srpskim krajevima*. Promjena je prihvaćena kraljevim ukazom od 20. IV 1920. (saopćenim Fakultetu od strane Povjereništva za prosvjetu i vjere pod br. 18105 od 5. V 1920). Tom je prilikom predmet prenesen iz I. u II. tečaj, a nastavu je (poslije M. Murovića) vodio red. prof. dr Mihajlo Lanović (od 1928/29. do 1938. i od 1941/42. do zaključno 1944/45). Naime, g. 1945. je taj predmet najzad ukinut.

(3) *Katedra za Nacionalnu ekonomiju, financijalnu znanost i ustavnu i upravnu politiku* (Scientia oeconomiae nationalis, Scientia rei aeraeriae, Politica constitutionis et administrationis).

Nastavu je na katedri držao red. prof. dr Blaž Lorčković (od 27. IV 1874. do smrti 17. II 1892). U okviru te katedre on je predavao i *Povijest političke ekonomije* (Historia oeconomiae politicae), *Nauku o državnoj vjeresiji* (De creditu publico), *Nauku o dijeljenju dobara i trošnja* (Bonorum divisio et consumptio-publicum), *Financije općina* (Res aeraeriae communitatum).

Od katedre *Narodna ekonomija* odvojena je 12. IV 1897. *Ustavna i upravna politika*, a 9. III 1906. *Financijalna znanost*. Tada je stvorena nova katedra za »*Financijalnu znanost i financijalno zakonoslavlje*«.

Poslije smrti B. Lorčkovića nastavu je na cjelovitoj katedri vodio, počev od 21. IV 1892, za tu katedru imenovan red. prof. dr Nikola Tomasić (prije priv. doc. za građansko pravo). Nastavu je vršio do 27. VI 1903. U okviru te katedre on je predavao i: *O javnoj vjeresiji* (De creditu publico). Od 10. X 1903. pa do konca zim. semestra 1905/06.

nastavu vodi (kao suplent) dr Juraj V r b a n i ć (od 1887. priv. doc., a od 29. XII 1909. naslovni izv. prof. Narodnog gospodarstva i uprave narodnog gospodarstva). U okviru te katedre on je od 1888/89. predavao: *Povijest političke ekonomije od Adama Smitha do najnovijeg doba* (Historia oeconomiae politicae inde ab Adamo Smith usque ad recentissimo tempore), a u 1897/98. i *Počela nauke narodnog gospodarstva* (Elementa oeconomiae nationalis). Zatim: *O vjeresiji* (De creditu) i *Počela nauke o novcu i vjeresiji* (Elementa doctrinae de pecunia deque creditu).

Nakon toga na *katedri Nacionalne ekonomije* nastavu vodi dr Julije R o r a u e r (priv. doc. od II sem. 1905/06, a red. prof. od 9. III 1906. do 9. XII 1912.). U šk. god. 1905/06, u okviru te katedre, on je držao i nastavu iz *Povijesti literature nacionalne ekonomije* (o učenjima Rodbertusa, Lassallea i Marxa), 1906/07. nastavu o bankama, 1907/08. o *Gospodarskim krizama* (De crisibus oeconomicis), a 1909/10. *Utjecaj filozofije na narodno-ekonomsku nauku* (Quid philosophia scientiae oeconomicae politicae intulerit). U šk. god. 1912/13. nastavu preuzima suplent dr Branislav D i m i t r i j e v i ć (priv. doc. od 1912, izv. prof. 30. VIII 1913. a red. prof. 18. XI 1916) i vodi je do 1936. Tada zbog njegove bolesti suplira prof. dr Juraj A n d r a s s y odnosno od 7. XI 1936. honorarni nastavnik dr Milan I v š i ć do 1938. (kada je B. D i m i t r i j e v i ć umirovljen), a za popunjenje katedre raspisan I. IV 1939. natječaj. I tako je M. I v š i ć vodio nastavu do 1939/40. kad je natječajni postupak dovršen. Od 21. VI 1939. do zaključno 1944/45. na katedri je izv. prof. dr Valdemar L u n a č e k, a 1945/46. katedra je prazna.

Od 1946/47. do 1948/49. predmet Politička ekonomija (I i II dio) predaje dr Milienko P r o t e g a (honorarni nastavnik s pravima i dužnostima docenta) a od 1947/48. i dr Rikard L a n g (26. II 1947. honorarni nastavnik, 30. IV 1948. docent, 25. VI 1952. izvanredni profesor, a 12. VII 1956. red. prof.). U šk. god. 1948/49. i 1949/50. II dio predaje (kao honorarni nastavnik) Ivo V r a n č i ć. Međutim, 1954/55. I i II dio Političke ekonomije spajaju se opet u jedan predmet.

Na katedri – uz R. L a n g a – nastavu obavljaju dr Adolf D r a g i č e v i ć (28. III 1960. docent, 14. XI 1961. izv. prof., a 26. III 1965. red. prof.) i dr Šime Đ o d a n (docent I. XI 1967).

Na izdvojenoj katedri za *Financijalnu znanost i financijalno zakonolovlje* (s obzirom da su, do izdvaianja, nastavu obavljali nastavnici Nacionalne ekonomije) nastavu su nakon toga obavljali: dr Fran M i l o b a r (priv. doc. 1909/10., izv. prof. 12. IV 1910. a red. prof. od 8. VII 1914. do konca 1938/39). Od 1936/37. do zaključno 1944/45. i: priv. doc. dr Zlatko H e r k o v, odnosno i dr Vladimir F r a n o l i ć (od 1939/40.

priv. doc., a od 18. V 1940. do konca 1944/45. izv. prof.). U 1946/47. i 1947/48. katedra je nepopunjena. U šk. god. 1948/49. i 1949/50. nastavu je vršio honorarni nastavnik Leonard K a r l i, a 1950/51. katedra je prazna. U šk. god. 1951/52. nastavu vodi honorarni nastavnik dr Danilo K l e n. Od 1952/53. do uključivo 1954/55. katedra je ponovo prazna, da bi 1955/56. kratko vrijeme bila popunjena priv. doc. dr Marijanom H a n ž e k o v i ć e m, a 1956/57. opet ostala prazna. Od 1957/58. nastavu obavlja dr Slobodan Š t a m p a r (docent 23. IV 1957,

izv. prof. 14. XI 1961, a 29. X 1965. red. prof.) i dr Božidar Jelčić (docent 13. VII 1962, izv. prof. 2. VI 1966). Na katedri je asistent Olivera Lončarić-Petojević (od 1960).

U okviru te katedre nalazio se predmet *Financijalno zakonoslavlje* (Leges financieras). Nastavu su obavljali: B. Lorković (od 1881/82. do 1892), N. Tomašić (od 1893/94. do 1902/03), dr Juraj Vrbanić (od 1903/04. do 1905/06), J. RoraUER (od 1906/07. do 9. XII 1912).

Od 1906/07. predmet nosi naziv *Financijalno zakonoslavlje s osobitim obzirom na austrijsko zakonodavstvo* (Leges financieras ratione habitae specialis legislationis Austriacae). Od 1909/10. do 1938/39. nastavu vodi F. Milobar. Od 1925/26. predmet se naziva Leges financieras ratione habitae specialis legum vigentium in Dalmatia et Slovenia. U okviru tog predmeta 1937/38. priv. doc. Zl. Herkov predaje *Samo-upravni proračuni u teoriji i praksi*, a 1939–40. VI. Franolić predaje *Uvod u nauku o proračunima*.

Iz kompleksne katedre Nacionalne ekonomije postepeno se razvio i predmet *Ekonomska politika*. Naime, u okviru spomenute katedre još je od 1905/06. J. RoraUER predavao *Narodno ekonomsku politiku* (Politica oeconomiae nationalis). Međutim, nastavničko je vijeće tek 18. V 1940. raspisalo natječaj za docenta iz *Ekonomске politike*. Natječajni postupak do rata nije bio dovršen. Zbog toga je, mimo natječaja, rješanjem ustaških vlasti na tom predmetu za vrijeme okupacije bio imenovan za docenta dr Božidar Latković. U 1945. predmet je nepopunjen.

Na prijedlog red. prof. dra S. Franka i dra Jurja Andrassyja od 14. II 1946. nastavničko je vijeće 20. II 1946. pozvalo za red. prof. Ekonomске politike dra Rudolfa Bićanica. On je poziv prihvatio. Od imenovanja za red. prof. 14. III 1946. pa do smrti (9. VII 1968) R. Bićanica vrši nastavu na tom predmetu. Predmet je u više navrata mijenjao nazive: 1946/47. *Ekonomska politika s općim državnim planom*; 1947/48. *Ekonomska politika FNRJ*, odnosno *Ekonomska politika Jugoslavije* (1964/65). Nastavu je na katedri obavljao i Sl. Štampar (docent od 1957/58. do uključivo 1960/61), a zatim je obavlja i dr Stanko Pintarić (predavač od 1. II 1963, docent od 24. XI 1965). Na katedri je od 1960. asistent Uroš Dujšin.

U okviru katedre Nacionalne ekonomije ulazila je i nastava iz predmeta *Agrarna politika* (De politica agraria) koju je vršio B. Lorković (1885/86) odnosno *Poljoprivredna politika* koju je vršio B. Dimitrijević (1936/37). U okviru te katedre obavljana je i nastava: iz predmeta *Uprava narodnog gospodarstva* (De administratione oeconomica) od strane N. Tomašića (1897/98); iz predmeta *Uprava poljodjelstva* (Politica agriculturae) od strane J. Vrbanića (1887/1888); iz (fakultativnog) predmeta *Ekonomska povijest Hrvatske* od strane R. Bićanica (1948/49. i 1949/50); iz (neobaveznog) predmeta *Ekonomika vanjske trgovine* od strane R. Bićanica.

U okviru katedre Nacionalna ekonomija, počev od zimskog semestra 1897/98, vršena je i nastava iz predmeta *Praktična narodna ekonomija*. Nastavu je obavljao učitelj dr Vjekoslav Köröskényi. U okviru tog predmeta, u različitim godinama, u nastavi je obrađivana različita

materija: *Opće i posebno bilinogojstvo* (De cultura plantarum generali et speciali), *Vinogradarstvo i pivničarstvo* (De viticultura et de vinicultura), *Opće i posebno živinogojstvo* (De animalibus domesticis, doctrina generalis et specialis), *Moderna sredstva za unapređenje ratarstva i uređenje seljačkog posjeda*. (De hodiernis mediis pro elevandis rebus rusticis. De organisatione praediorum rusticorum), *Uočarstvo obzirom na školski vrt* (De fructicultura habita ratione hosti scholarum).

Predmet *Praktična narodna ekonomija* ukinut je 1909.

Iz katedre Nacionalna ekonomija odvojen je 12. IV 1897. i predmet Ustavna i pravna politika. (O nastavi tog predmeta bliže kod katedre: Opće državno pravo, i kod katedre: Upravna nauka i upravno pravo).

(4) *Katedra za Pravo rimokatoličke crkve i pravo grčko-istočne crkve* (Jus Ecclesiae Catholicae et Jus Ecclesiae Graeco-orientalis).

Za nastavnika iz Kanonskog prava (Jus canonicum) spomenutih crkava izabran je dr Luka Marjanović (izv. prof. od 24. VIII 1874, a red. prof. od 5. XI 1875. do 5. IX 1903). Na katedri je od 1901/02. do 1903/04. nastavu iz materije *Ženidbeno pravo* (Jus matrimoniale) držao priv. doc. dr Edo Lovrić. Od 1903/04. on je preuzeo cjelokupnu nastavu (izv. prof. 3. XI 1903, a red. prof. 9. III 1906). E. Lovrić vodi nastavu sve do 1938/39. kad je umirovljen. Ali i od tada pa sve do zaključno 1944/45. on sudjeluje u nastavi kao honorarni nastavnik.

Rješenjem pokrajinske uprave od 11. IV 1924, nakon dovršene habilitacije, podijeljena je venia docendi iz *Državnog crkvenog prava* Mihajlu Lanoviću. On je (na sjednici nast. vijeća 12. XI 1938) izabran za red. prof. *Crkvenog prava* i *Enciklopedije prava*. Nastavu iz tih predmeta obavljao je do zaključno 1944/45. Međutim, na katedri je (28. VI 1935) izabran za honorarnog nastavnika dr Matija Belić (imenovan rješenjem Ministarstva prosvjete 23. VIII 1938). Od tada pa zaključno s 1944/45. g. on je predavao *Komparativno ženidbeno pravo*.

U šk. god. 1945/46. nastavničko je vijeće ukinulo predmet Crkveno pravo. U toj godini M. Lanović vrši nastavu iz predmeta *Ustav i vjeroispovjedni odnosi*. Ukidanjem nastave i iz te materije 1945/46. pre staje na Fakultetu postojati u cjelini predmet (pa i katedra) Crkvenog prava.

(5) *Katedra za Opću pravnu povijest, za Hrvatsku pravnu povijest, za enciklopediju i metodologiju prava* (Historia juris universalis, Historia juris croatici, Encyclopaedia et methodologia juris).

Na katedri vodi nastavu red. prof. dr Jaromír Haněl (od 24. VIII 1874. do uključivo 1880/1881), 1881/82. i 1882/83. suplira red. prof. dr Josip Pliverić. Zatim nastavu obavlja dr Franjo Spevec (priv. doc. 1883/84, izv. prof. od 5. IV 1884, red. prof. od 9. II 1886. do 1892, kada je prešao s ove katedre na katedru Građansko pravo). Od 1891/92. do 1896/97, u više semestara, suplira ponovo J. Pliverić. Međutim, počev od 1894/95, nastavu preuzima M. Maurović (priv. doc. 1893/94, izv. prof. 21. VIII 1894, red. prof. 9. III 1896. odnosno 16. IV 1897) i obavlja je do zaključno 1925/26.

U okviru te katedre (1874 do 1877/78) J. Hančel je predavao i predmet *Feudalno pravo* (Jus feudale).

U šk. god. 1926/27. suplira dr Marko Kostrenčić, tj. za vrijeme dok nastavu iz Opće pravne povijesti i enciklopedije i metodologije prava nije 1927/28. preuzeo M. Lanović (izv. prof. 7. VIII 1927, red. prof. 5. VIII 1928). On ju je obavljao do 1933/34. Tada je, na prijedlog Fakulteta ministar prosvjete Opću pravnu povijest ukinuo i zamijenio je predmetom *Enciklopedija prava* koju je do uključivo 1944/45. predavao M. Lanović.

Iz te kompleksne katedre postepeno se izdvajao predmet po predmet. Za neke su otvarane nove, posebne katedre. To je slučaj: s *Općom pravnom poviješću*, s *Hrvatskom pravnom poviješću*, s *Enciklopedijom prava* odnosno *Teorijom države i prava*. Uz to su osnivani i novi predmeti (obavezni ili fakultativni).

Tako je 1946/47. u nastavni plan ponovo uveden predmet Opća pravna povijest pod nazivom *Opća historija države i prava*. Nastavu su obavljali: 1946/47. red. prof. dr Ivo Milić, a 1947/48. do 1952/53. red. prof. dr Ferdo Čulinović. God. 1951/52. nastavu obavlja i dr K. Bastaić – uz prof. Čulinovića. Od 1952/53. obavlja je sâm dr Konstantin Bastaić (docent 18. X 1955, izv. prof. 19. XII 1958, red. prof. 14. XI 1961). Na toj katedri rade asistenti Neda Engelsfeld (od 1961) i Šefko Kurtović (od 1963).

Na osnovi zaključka nastavničkog vijeća i kraljevskog rješenja od 28. VII 1911. iz kolegija Opća pravna povijest izdvojen je predmet *Hrvatska pravna povijest*. Tako je za taj predmet, počev od 1911/12, osnovana i posebna katedra. Nastavu je na tom predmetu obavljao od tada dr Marko Kostrenčić (priv. docent 1911/12, izv. prof. 11. II 1913, red. prof. 18. XI 1916). To je radio sve do 1931. kad je 19. VI 1931. postao ministar socijalne politike i narodnog zdravlja.

Međutim, na prijedlog profesorskog zbora izmijenjen je naziv katedre: kraljevim ukazom od 20. IV 1920. u *Pravna povijest Srba, Hrvata i Slovenaca*; 1930/31. u *Jugoslavenska pravna povijest*; 1934/35. u *Narodna pravna historija obzirom na historiju slavenskih prava*; 1937/38. u *Narodna pravna povijest*; 1941/42. u *Hrvatska pravna povijest*.

Od 1931/32. do 1936/37. na predmetu suplira M. Lanović. Međutim, od 1932/33. do 1936/37. M. Kostrenčić honorarno predaje *Odabrana poglavlja jugoslavenske pravne povijesti* (uz prekid od 29. XII 1934, kad je postao ban Savske banovine pa do 25. IV 1936. kad je umirovljen).

Od 1937. na katedri nastavu obavlja i dr Antun Dabinić (docent 8. V 1937, izv. prof. 19. V 1939, red. prof. 7. VIII 1941) ali do zaključno 1944/45. (s obzirom na to da mu 1945. prestaje služba na Fakultetu).

U šk. god. 1945/46. predmet se razdvaja na: *Hrvatsku pravnu povijest*, koju od 29. XII 1945. predaje M. Kostrenčić, *Odlomke iz hrvatske pravne povijesti od XVI vijeka dalje*, koje predaje M. Lanović, i *Historiju NOP-a* (Narodnooslobodilačkog pokreta) koju predaje

red. prof. dr Ferdo Čulinović koji je – na prijedlog nastavničkog vijeća imenovan za red. profesora rješenjem ministarstva prosvjete 5. VII 1945. broj 4060.

U šk. god. 1947/48. i 1948/49. predmet pod nazivom *Historija države i prava naroda FNRJ* predaje M. Kostrenčić. Od ljet. semestra 1951/52. izvršene su izmjene na taj način da je u II godinu nastave uveden predmet *Nacionalna historija (Jugoslavije) XIX i XX vijeka*, koju predaje F. Čulinović, dok u I godini nastave M. Kostrenčić predaje predmet *Historija države i prava naroda Jugoslavije do XIX vijeka*. Takvo stanje traje do uključivo 1955. kad je M. Kostrenčić umirovljen. Od 1959/60. opet postoji samo jedan predmet: *Historija države i prava naroda FNRJ* (odnosno *Jugoslavije*, od 1964/65). Nastavu vodi F. Čulinović do 31. VIII 1967. kad je umirovljen. Od 1961/62. nastavu vodi i dr Hodimir Sirotković (docent 1. IV 1961, izv. prof. 30. IX 1964). Na toj katedri rade asistenti: dr Đorđe Čulić (od 1949) i Jozo Ivičević (od 1960).

Unutar katedre pravnih povijesti: u 1945/46. F. Čulinović predaje *Historiju Narodnooslobodilačkog pokreta*, a od 1946/47. do uključivo 1951/52. *Historiju narodne vlasti* odnosno *Razvitak narodne vlasti*. U šk. god. 1948/49. do uključivo 1950/51. izv. prof. dr Ivo Lapenna držao je nastavu iz predmeta *Historija političkih doktrina*.

Predmet *Enciklopedija i metodologija prava*, sve do 1933/34. u okviru katedre Opće historije (i vođen po istim nastavnicima), postaje od tada poseban predmet (iz razloga što Opća uredba o univerzitetima nije predvidjela predmet Opća pravna povijest, pa je ova i ukinuta). Nastavu *Enciklopedija prava* vrši M. Lanović (i nakon što je izabran i imenovan red. profesorom za Crkveno pravo). To je postignuto na taj način što je ukazom od 11. III 1940. izmijenjen ukaz od 31. VII 1939. i prof. M. Lanović postavljen za red. prof. Crkvenog prava i Enciklopedije prava. Umirovljenjem M. Lanovića 11. VI 1946. Enciklopedija prava prestaje biti predmet nastave, a *Opća teorija o državi* (koju je 1938/39. i 1939/40. honorarno predavao dr Leonid Pitamic, red. prof. Pravnog fakulteta u Ljubljani) pretvara se (u skladu sa stanjem na drugim pravnim fakultetima u Jugoslaviji) u nov predmet: *Teoriju države i prava*. Nastavu iz toga predmeta 1946/47. i 1947/48. obavlja honorarni nastavnik dr Zdravko Popović. Od 1948/49. do uključivo zim. semestra 1951/52. nastavu obavlja F. Čulinović, a od ljetnog semestra 1951/52. dr Oleg Mandić (docent 31. XII 1946, izv. prof. 25. VI 1952, red. prof. 6. V 1958).

Od ljetnog semestra 1951/52. predmet se predavao pod nazivom *Teorija države i prava s uvodom u društvene nauke*, a od 1959/60. kao *Osnovi teorije države i prava*. Od 1959/60. nastavu obavlja i dr Berislav Perić (docent 10. XII 1959, izv. prof. 14. XI 1961, red. prof. 26. III 1965), a od 1963. i dr Borivoj Pupić (predavač 1. XII 1962, docent 24. XI 1965) do 31. III 1967. kad mu je radni odnos prestao. Na katedri radi od 1964, asistent Josip Metelko.

(6) *Katedra za Opće građansko pravo* (Pars generalis juris civilis) i *Opće austrijsko privatno pravo* (Jus civile austriacum) te *Medunarodno privatno pravo* (Jus internationalis privatum).

Za Građansko pravo neko vrijeme su postojale dvije katedre.

Na prvoj katedri, osnovanoj 1874, *Opće austrijsko privatno pravo* predavao je do 1891. red. prof. dr Konstantin V o j n o v i ć. U šk. god. 1891/92. nastavu preuzima red. prof. Franjo S p e v e c (od 21. IV 1892. do 1. IV 1918), a nakon njega dr Mladen P l i v e r i ć (red. prof. 18. VI 1918), sve do 8. II 1946, kad je umirovljen. Na toj je katedri neko vrijeme u 1891. suplirao dr A. E g e r s d o r f e r, a u 1892. dr N. T o m a š i ć.

Druga katedra za *Opće građansko pravo* osnovana je 12. IV 1897, ali je popunjena tek 8. V 1904. Na tom je predmetu habilitiran dr Ivan M a u r o v i ć (priv. doc. 1902/03, izv. prof. 8. V 1904, red. prof. 30. I 1909) i on predaje do zaključno 1945/46, kad je umirovljen.

Na katedri su surađivali i: dr Mirko K o š u t i ć (priv. doc. od 1897/98, a naslovni sveuč. prof. od 29. XII 1909). On je predavao *Gruntoвно pravo* (Jus tabulare). Zatim dr Mihajlo Z o b k o w (priv. docent od 1897/98).

Za vrijeme okupacije imenovani su od strane ustaške vlade za docente na katedri građanskog prava dr Zlatko M a j t i n (18. III 1943) i dr Želimir Š m a l c e l j (15. V 1943). Nakon oslobođenja nastavničko je vijeće odlučilo da se oni više ne smatraju u službi na Fakultetu.

Od 1946/47. *Građansko pravo* je podijeljeno na više predmeta: (a) *Građansko pravo – opći dio*, koji od 1946/47. predaje dr Mihajlo V u k o v i ć (honorarni nastavnik 23. IV 1946, izv. prof. 11. I 1947, red. prof. 23. III 1951); (b) *Građansko pravo – obvezno*, koje također predaje M. V u k o v i ć; (c) *Građansko pravo – stvarno i nasljedno*, koje je 1946/47. predavao red. prof. dr Ivo M i l i ć, a od 1947/48. odvojeno: *Građansko pravo – stvarno*, koje od 1947/48. do uključivo ljetnog semestra 1949/50. predaje honorarni nastavnik dr Zvonko P e r i š i ć, i od ljetnog semestra 1949/50. M. V u k o v i ć i to odvojeno od *Građanskog prava – nasljednog*, koje od 1947/48. predaje dr Čedo R a j a č i ć (od 1947. do 1952. honorarni nastavnik, 1. II 1952. predavač, 1959. docent, 1961. izv. prof., 30. VI 1966. red. prof.).

Od 1959. *Građansko pravo* postaje ponovo cjelovit i jedinstven nastavni i ispitni predmet. Pored spomenutih nastavnika, nastavu Građanskog prava obavlja, počev od 1961/62, i dr Martin V e d r i š (docent 1. IV 1961, izv. prof. 1. XII 1962, red. prof. 25. III 1965). Koncem šk. god. 1963/64. (zbog umirovljenja) prestaje nastavom M. V u k o v i ć. Na katedri radi asistent dr Marijan H u s t i ć (od 1961).

U okviru katedre Građansko pravo održavana je i nastava iz nekih drugih srodnih disciplina. Tako je predavao: K. V o j n o v i ć 1884/85. *Brzobjavno privatno i kazneno pravo* (Jus telegraphicum privatum et poenale); I. M a u r o v i ć 1907/08. *O autorskom pravu s osobitim obzirom na austrijsko autorsko pravo* (De jure scriptorum et artificum habita speciali juris austriaci); M. M a u r o v i ć 1911/12. *Njemačko privatno pravo* (Jus privatum germanicum).

Na prijedlog profesorskog zbora od 25. VII 1913. zemaljska je vlada 11. XI 1913. primila prijedlog za osnivanje posebne katedre za *Bosansko pravo* i za taj predmet imenovala »učitelja« Ljudevita Farkaša. On je obavljao nastavu od 1916/17. do konca 1920/21, kada je predao ostavku. Od 1921/22. do 1930. nastavu je vodio dr Eugen Sladović. U okviru tog predmeta nastava je vršena o: *Pravnoj povijesti Bosne, Agrarnom pravu, Agrarno-pravnim odnosima u Bosni i Hercegovini prema seferskoj naredbi, Institutu mulkovnog i mirijskog vlasništva u Bosni i Hercegovini*, itd. Međutim, na sjednici od 9. VII 1930. nastavničko vijeće je odlučilo prekinuti s tom nastavom jer »nema potrebe za predavanjima«.

U okviru katedre *Gradansko pravo* vršena je nastava i iz *Porodičnog prava*, kao i *Međunarodnog privatnog prava*. S vremenom su se ti predmeti razvili u samostalne i posebne katedre.

Porodično pravo je najprije predavano kao dio *Gradanskog prava*. Od 1938/39. nastavu je iz te materije pod nazivom *Ženidbeno pravo po OGZ* obavljao red. prof. dr Bertold Eisner. To je vršio do 4. I 1943, kad je umirovljen. U šk. god. 1943/44. suplirao je red. prof. dr Mladen Pliverić, a 1944/45. docent dr Zlatko Majtin. Kad je 1945. ponovo primljen u službu B. Eisner, on vrši 1945/46. nastavu *Porodičnog prava* u okviru *Gradansko pravo II*.

Međutim, od 1947/48. *Porodično pravo* se izdvaja iz *Gradanskog prava* i otada se predaje kao samostalan predmet.

Nakon što je 1948/49. B. Eisner prešao sasvim na *Međunarodno privatno pravo*, nastavu *Porodičnog prava* od 1949/50. preuzima dr Ana Prokop (docent 20. V 1949, izv. prof. 5. VIII 1953, red. prof. 13. XI 1957), a uz nju od 1961/62. i dr Mira Alinčić (predavač 14. XI 1961, docent, 1. XI 1967).

Još u šk. god. 1939/40. nastavničko vijeće pokrenulo je osnivanje katedre za *Šerijatsko pravo*. Kako se »presumptivni kandidat za nastavnika šerijatskog prava dr Mehmed Alajbegović nalazio na daljnjem studiju«, pitanje »predavanja je skinuto s dnevnog reda« u sjednici od 21. X 1940. Tek 1941/42. počela je nastava iz neobaveznog predmeta *Šerijatsko ženidbeno pravo*. Za honorarnog nastavnika je izabran dr Mehmed Alajbegović. Nastava (i predmet) postojali su do zaključno 1944/45.

Na predmetu *Porodično pravo* radi asistent: dr Ana Mihanović (od 1961).

Međunarodno privatno pravo, najprije u sastavu katedre *Rimskog i Pandektarnog prava*, a zatim *Gradanskog prava*, postepeno se osamostaljivalo. Na kraju je 1948/49. osnovana posebna katedra za *Međunarodno privatno pravo*.

U okviru katedre *rimskog odnosno pandektarnog prava* (v. kod tih katedara) nastavu je iz *Međunarodnog privatnog prava* obavljao: P. Rastovčan od 1927/28. do zaključno 1932/33; od 1933/34. pa do 4. I 1943. (kada je prisilno umirovljen) B. Eisner; od 1943/44. do zaključno 1944/45. red. prof. dr Matija Belić. U šk. god. 1945/46 (kada je reaktiviran) nastavu opet obavlja B. Eisner do zaključno 1954/55, kad je umirovljen, ali on predaje honorarno i 1955/56 (umro

je 28. VII 1956). Od 29. VI 1956. nastavu obavlja red. prof. dr Natko K a t i č i ć, a 1964/65. i dr Željko M a t i ć (docent od 30. VI 1964). Na katedri radi asistent Krešimir Š a j k o (od 1964).

(7) *Katedra za Trgovačko i mjenbeno pravo te za statistiku opću i austrougarske monarhije* (Jus mercantile, Jus cambiale, Statistica universalis et austriaca).

Kako se u suštini radilo o četiri predmeta na istoj katedri, pojedine discipline bile su u različito vrijeme popunjavane nastavnicima. Uz to su postepeno vršene i određene promjene odvajanjem jednog predmeta od drugog, odnosno uvođenjem u okvir katedre novih predmeta (npr. *Pomorsko pravo*).

Nastavu iz predmeta *Trgovačko i mjenbeno pravo* vršio je najprije dr Fran V r b a n i ć (izv. prof. 24. VIII 1874, red. prof. 5. XI 1876). To je trajalo do 27. VIII 1909. U međuvremenu su unijete promjene u naziv predmeta: od ljetnog semestra 1906/07. prvi predmet se naziva *Trgovačko pravo s osobitim obzirom na pravo austrijsko* (Jus mercantile ratione habita specialis juris austriaci), dok se od zim. semestra 1908/09. drugi predmet naziva *Mjenbeno pravo s osobitim obzirom na pravo austrijsko*.

Nastavu je iz predmeta *Statistika opća i posebna*, počev od 1874. pa do 27. VIII 1909. obavljao također F. V r b a n i ć. Međutim, od 1881/82. naziv je predmeta *Statistika austro-ugarske monarhije s osobitim obzirom na Hrvatsku i Slavoniju* (Statistica monarchiae austro-hungaricae ratione habita specialis regni Croatiae et Slavoniae).

Od 1909/10. preuzima na toj katedri nastavu dr Milorad S t r a ž n i c k y (izv. prof. 31. X 1909, red. prof. 1. IX 1913). Međutim, on je 12. IV 1910. razriješen dužnosti da predaje Statistiku, a obavezan da predaje, uz navedene predmete, i predmet *Pomorsko pravo*. Nastavu je obavljao do 7. II 1929. kad je imenovan za poslanika u Buenos Airesu. Uz njega, je, počev od ljetnog semestra 1908/09. do 1918. (kad je prešao na katedru Građansko pravo) nastavu obavljao i M. P l i v e r i ć. On je u okviru katedre držao i nastavu iz pojedinih dijelova materije kao što su: *Dioničarsko društvo i njegovo pravo*, *Trgovac i trgovinski poslovi*, itd. Jednako je i M. S t r a ž n i c k y (uz glavne predmete) vršio nastavu i iz posebne materije: *Čekovno pravo* i *Autorsko pravo* (Jus auctorum).

U vezi s novom službom M. S t r a ž n i c k o g, nastavničko je vijeće (na sjednici 7. VI 1929) raspisalo natječaj za nastavničko mjesto na katedri *Trgovačko, mjenično i pomorsko pravo*. Katedra je, međutim, popunjena na način da je nastavničko vijeće (na sjednici 12. V 1931) jednoglasno odlučilo da se (po njegovu pristanku) na katedru pozove P. R a s t o v č a n (dotada red. prof. na katedri pandektarnog prava), no s izvršenjem se odluke sačekalo do popunjenja katedre Međunarodno privatno pravo i pandektarno pravo s B. E i s n e r o m (tj. do sjednice 16. XI 1932). Tako je tek 1932/33. P. R a s t o v č a n prešao na tu katedru i do zaključno 1947/48. obavljao nastavu iz predmeta *Trgovačko i mjenično pravo*, a jedno vrijeme i *Pomorsko pravo*.

U šk. god. 1948/49. predmet je sadržajno i po nazivu mijenjan. Predmet je u toj godini, suprotno volji nastavnika, nazvan *Prometno*

pravo, od 1949/50. do 1951/52. naziva se *Privredno pravo*, a od ljetnog semestra 1951/52. *Privredno pravo sa zadružnim*. Nastavu je na tim predmetima obavljao P. Rastovčan do 25. III 1958. kad je umro.

Od 1959/60 g. nastavu iz predmeta *Privredno pravo* (koje se od te godine tako i naziva) obavlja dr Aleksandar Goldštajn (red. prof. od 19. XII 1958. po »pozivu nastavničkog vijeća«), a uz njega od 1961/62. i dr Radojka Luger-Katušić (docent od 1. IV 1961). Na katedri Privrednog prava radi asistent Jakov Barbić (od 1963). Za vrijeme dok katedra nije popunjena pozivom A. Goldštajna za red. profesora, na katedri je suplirao dr Vl. Brajković.

Iz katedre Trgovačkog i mjenbenog prava 1910. je odvojen predmet *Opća statistika*. Do zaključno 1909/10. Statistiku je predavao M. Stražnički, a od 1910/11. dr Fran Milobar. *Posebni dio statistike* predavao je dr Rudolf Signjar (koji je 5. IX 1928. izabran za honorarnog nastavnika, nakon što je na sjednici vijeća od 23. do 25. XI 1930. odbijen prijedlog za osnivanje posebne katedre za Statistiku).

Predmet »Praktični dio statistike« ostao je popunjen honorarnim nastavnikom dr R. Signjarom sve do njegove smrti 1941.

Osnivanjem nove katedre za Sociologiju i statistiku 1934. i izborom nastavnika na toj katedri, počevši od 1935/36. do 1940/41, Statistiku je predavao dr Dinko Tomasić (uz nastavu Sociologije). Ali, zbog njegove odsutnosti (od 1940. na studijskom boravku u SAD), R. Signjara je povjerena cjelokupna nastava Opće i posebne statistike.

Nakon smrti honorarnog nastavnika R. Signjara, a jer se D. Tomasić nije vratio na Fakultet, nastava Statistike je 1942/43. povjerena honorarnom nastavniku dru Vladimiru Serdaru. Počev od 1946/47. Vl. Serdar ponovo preuzima nastavu Statistike.

(8) *Katedra za Filozofiju prava, za kazneno pravo i kazneni postupak* (Philosophia juris, Jus poenale et processus criminalis).

Nastavu iz toga predmeta obavlja 1874/75. »honorirani docent« dr Napoleon Spunstrižić. U ljetnom semestru 1875/76. vodi je priv. doc. dr Janko Čakančić, koji od 1877. vodi i katedru (14. X 1877. izv. prof., 4. XII 1881. red. prof.) do 12. IV 1897. On je, uz to, 1881/82. držao i kolegij »O zločinih« (De criminibus).

God. 1890. data je *venia legendi* dru Josipu Šiloviću, koji je 1890/91. do 1893/94. predavao *Kazneno pravo – posebni dio* (Jus poenale, pars specialis). Ali, od imenovanja za redovnog profesora na katedri Građanski parbeni i izvanparbeni postupak (7. III 1894. do 1897) on ne vrši nastavu na katedri za Filozofiju prava itd. Na tu katedru opet se vraća 12. IV 1897. i na njoj ostaje do umirovljenja 1923/24. Na tim predmetima vrši nastavu kao honorarni umirovljeni profesor (uz određene prekide) do 1933.

Od 1922/23. nastavu na katedri vrši i dr Stanko Frank (priv. docent 9. IV 1921, izv. prof. 22. VIII 1924, red. prof. 2. IV 1925) sve do prisilnog penzioniranja – 15. V 1943.

Međutim, na katedri dolazi postepeno do izdvajanja pojedinih predmeta u zasebne katedre. Najprije: za *Kazneno pravo*, a zatim i za *Kazneni postupnik*, i *Filozofiju prava*.

Na predmetu *Kazneno pravo*, pored spomenutih nastavnika, nastavu su obavljali i: dr Luka Marjanović (koji je suplirao u ljetnom semestru 1896/97); dr Ernest Miller (priv. docent) koji je 1901/02. predavao *Teoriju o kazni*; dr Ivo Karlović (priv. doc. od 1915/16); dr Antun Dabinović (koji je suplirao 1943/44); dr Vladimir Bayer (koji je suplirao 1944/45).

Od 1945/46 (vraćanjem u službu) nastavlja s nastavom na predmetu *Kazneno pravo* dr Stanko Frank sve do svoje smrti 10. XI 1953. Jedno je vrijeme u tom periodu (do ljetnog semestra 1951/52.) predmet *Kazneno pravo* bio podijeljen na *Opći i posebni*, a zatim opet spojen u jedan predmet. Od 1954/55. nastavu Kaznenog prava obavlja dr Bogdan Zlatarić (honorarni nastavnik 24. XII 1953, izv. prof. 23. IV 1957, red. prof. 14. XI 1961). Od 1967/68. uz njega i dr Zvonimir Šeparović (docent od 1. XI 1967). Predmet u zadnje vrijeme nosi naziv *Krivično pravo*.

Na predmetu *Kazneni postupnik* (kako je već rečeno) nastavu vodi 1874/75. honorirani docent dr Napoleon Špun-Strižić. Od 1875/76. nastavu je preuzeo dr Janko Čakančić koju je vodio do 12. IV 1897. Nastavu su iz tog predmeta (kako je to, u vezi s razvojem katedre, već i izneseno) vodili: od 1897. do 1923/24. i zatim honorarno do 1933. J. Šilović, a od 1922/23. do 1933. i S. Frank.

Međutim, da bi od predavanja iz Kaznenog postupnika bio S. Frank rasterećen, izabran je 30. VI 1933. za honorarnog nastavnika dr Lav Henigsberg. On je predavao od 1933/34. do smrti 7. II 1936.

Nakon provedenog natječaja (raspisanog 5. VII 1939) i izbora za docenta preuzima nastavu dr Vladimir Bayer (docent 30. V 1940, izv. prof. 7. IX 1944. odnosno 24. XI 1945, red. prof. 23. VII 1951). Od 1961/62. nastavu uz njega obavlja i dr Mirjan Damaška (docent 14. XI 1961, izv. prof. 2. VI 1966).

Predmet nosi naziv: od 1947/48. *Kazneni sudski postupak*; od 1959. *Kazneni postupak*; od 1963. *Krivično procesno pravo*.

Na katedri radi viši stručni suradnik ing. Zdenka Flegele (od 15. XI 1961).

Predmet *Filozofija prava* (koji je bio predavan unutar katedre Kaznenog prava i od strane istih nastavnika) pretvoren je od neobaveznog predmeta u obavezni (zaključkom profesorskog zbora od 5. XII 1908, potvrđenim od strane zemaljske vlade rješenjem br. 25065 od 9. III 1909).

Predmet je intenzivnije razvio S. Frank 1926/27. nastavom *Uvoda u filozofiju prava na historijskoj osnovi*, 1927/28. *Uvoda u filozofiju prava*, 1930. *Logika i pravo*, 1931. *Metode prava* itd.

Nakon prisilnog penzioniranja S. Franka od strane ustaške vlade imenovan je naredbom min. prosvjete od 7. X 1943, a bez prijedloga nastavničkog vijeća, za docenta na katedri *Uvod u pravne nauke i filozofija prava* dr Franjo Nevestić. Međutim – izuzev nastupno predavanje – on nastavu nije obavljao jer je »dobio studijski dopust«.

Potrebno je dodati da se (na temelju rješenja zemaljske vlade br. 12983, 17. VII 1912) od 1912/13. na Fakultetu držao *obligatni kolegij iz praktične filozofije*. Nastavu je obavljao red. prof. dr Albert B a z a l a, držeći 1912/13. i 1915/16. kolegij *Etički osnovi pravnoga i državnoga života*. Međutim, počev od 1919/20. (odobrenjem Povjereništva za prosvjetu i vjere od 21. VI 1919. a na prijedlog profesorskog zbora od 22. V 1919) slušači su oprošteni od obaveznog pohađanja kolegija iz praktične filozofije. Tako je i taj predmet iščezao iz nastavnog plana.

Umjesto toga, počev od 1919/20, uvedena je Sociologija kao obavezan predmet sa dva semestra.

Posebno mjesto u okviru katedre imaju: *Kriminalologija, Kriminalistika, Sudska psihijatrija* i *Katedra za kriminalne pomoćne znanosti* (Artes adiutrices juris criminalis). Uz tu zadnju vezan je i sâm postanak i razvoj katedre za Sociologiju.

Nastavu iz *Kriminalologije* (kao fakultativnog predmeta) obavljao je S. F r a n k od 1948/49. do 1953/54.

Kriminalistika, također kao neobavezni predmet, predavala se od 1948/49. U šk. god. 1951/52. predavala se zajedno s predmetom *Krivični postupak*, ali 1952/53. opet odvojeno kao *Kriminalistika*. Nastavu je obavljao V. B a y e r.

Sudska psihijatrija, kao neobavezni predmet za slušače trećeg godišta, uvedena je u nastavu na Fakultetu 28. VI 1935. na prijedlog Medicinskog fakulteta. Nastavu je obavljao dr Radoslav L o p a š i ć, profesor toga fakulteta. Predmet je uskoro ukinut, ali je ponovo uveden u nastavni plan kao fakultativni predmet 1948/49. Do uključivo 1953/54. nastavu je vršio honorarni nastavnik dr Dezider J u l i u s, prof. Medicinskog fakulteta.

Na Fakultetu je kraljevskim rješenjem od 9. III 1906. osnovana nova *katedra za sociologiju i kriminalne znanosti*. Tako se, počev od zim. semestra 1906/07, vrši nastava: u IV godištu iz predmeta *kriminalne znanosti* kao obaveznog u oba semestra, a iz predmeta *sociologija* kao neobaveznog u II godištu u oba semestra. Nastavu je od tada pa sve do svoje smrti 9. X 1928. obavljao dr Ernest M i l e r (priv. docent 1901/02, red. prof. 9. III 1906).

Iako je Zakonom od 12. IX 1918. (o izmjeni i dopuni zakonâ od 5. I 1874. i 6. X 1894) u nastavni plan Fakulteta unesen novi predmet *Sociologija*, koja se imala predavati kao obavezni predmet u I godištu (u oba semestra), katedra je sve do 1933/34. ostala i nadalje ista kao i prije tj. *Katedra za kriminalne znanosti i sociologiju* (pobliže v. katedra Sociologije).

(9) *Katedra za Opće državno pravo, za međunarodno pravo i za Hrvatsko-ugarsko državno pravo* (Jus publicum universale, Jus gentium, Jus publicum croaticum-hungaricum).

Nastavu je na toj katedri od 1874. do 1907. obavljao dr Josip P l i v e r i ć (priv. docent odnosno suplent 21. X 1874, izv. prof. 30. IX 1876, red. prof. 16. VIII 1880). U šk. god. 1884/85. on je unutar te katedre predavao: *O državnih sustavih* (De systematibus civitatum), a 1885/86. *Nauku o sastavljenoj državi* (De civitate composita) itd.

God. 1895. habilitirao je dr Hugo Štefančić. On obavlja nastavu *O organizmu državne vlasti* (Rei publicae organismus imperii), ali samo do svoje smrti 1898.

U šk. god. 1902/03. habilitirao je dr Ladislav Polić. Od te godine on suplira na predmetu i predaje posebnu materiju: *Povijest državne nauke* (Doctrinae juris publici historia), *O izbornom pravu* (De jure voti), *O ministrima* (De ministris), napose u razdoblju bolesti J. Pliverića. Od 1907/08. vrši nastavu (izv. prof. 18. VIII 1908, red. prof. 15. V 1910) sve do 5. XII 1924, kad je prisilno umirovljen rješenjem ministarstva prosvjete broj 48985.

U šk. god. 1912/13. na katedri habilitira dr Bogumil Vošnjak (priv. docent od 13. III 1912). On predaje *O austrijskom izbornom pravu* i *O suvremenim državnim teorijama*. Slučaj B. Vošnjaka (kao političkog radnika) veoma je poučan dokaz o političkoj ovisnosti Fakulteta. Naime, njemu je profesorski zbor (na osnovu vladinog spisa od 16. XII 1916, br. 33786) zbog njegove protuaustrijske djelatnosti oduzeo docenturu. Međutim, po rasulu Austro-Ugarske, na sjednici nastavničkog vijeća od 9. XI 1918, to je oduzimanje opozvano i rješenjem povjereništva za nastavu od 30. XI 1918. br. 33205 uspostavljena je docentura dra Bogumila Vošnjaka. (Sličan je slučaj, ali u suprotnom smislu, dvaju doktorata honoris causa predloženih od strane Fakulteta i datih u toku prvoga svjetskog rata.)

U međuvremenu, na temelju natječaja (raspisanog 30. VI 1925. za »katedru općeg državnog prava, ustavnog prava SHS i međunarodnog prava«, izabran je 3. VII 1926. za redovnog profesora dr Jovan Štefanović. On je na toj katedri nastavu vršio od 1927/28. do zaključno 1940/41, kad je po ustaškoj vlasti protjeran iz Zagreba. U tom razdoblju često se mijenjao naziv dijela predmeta: Državno pravo, Opće državno pravo, Ustavno pravo SHS.

Od 1941/42. do zaključno 1944/45. nastavu je iz tog predmeta obavljao red. prof. dr Antun Dabinović.

U šk. god. 1945/46. J. Štefanović (nakon reaktiviranja) ponovo preuzima nastavu *Ustavnog prava* (sada *Ustavnog prava FNRJ*) i obavlja je do smrti 20. X 1964. U nastavi *Ustavnog prava FNRJ* sudjeluje i dr Dan Gjukanović (docent 1959/60, izv. prof. 1961, red. prof. 1965) do smrti 28. I 1967. Od 1965/66. nastavu obavlja Nikola Filipović (predavač od 28. IV 1965). Na katedri radi asistent Smiljko Sokol (od 1965).

Razvoj te kompleksne katedre tekao je u dva pravca: (1) jedni su predmeti nestajali ili se transformirali; (2) drugi su predmeti nastajali ili se izdvajali u posebne katedre.

Hrvatsko-ugarsko državno pravo je kao poseban predmet postojalo sve do zaključno 1924/25; predavali su ga isti profesori kao i Opće državno pravo. Uvođenjem Ustavnog prava SHS i dolaskom J. Štefanovića ono je sjedinjeno s Općim državnim pravom odnosno transformirano u »Ustavno pravo kraljevine SHS« (poslije 1929: »Jugoslavije«). Međutim, 1942, na izraženu želju kvislinške vlade, na drugoj »izvanrednoj svečanoj sjednici vijeća« 9. IV 1942. zaključeno je da se osnuje

katedra »Hrvatsko državno pravo«, i da se ono izluči iz katedre »Opće državno pravo«. Nastavu iz tog predmeta vršio je A. Dabinović. Koncem šk. god. 1944/45. i ta je katedra prestala postojati.

Međunarodno javno pravo, dok se nalazilo unutar spomenute katedre, predavali su nastavnici koji su obavljali nastavu iz Općeg državnog prava itd. Međutim, iako je nastavničko vijeće još 30. VI 1925. predložilo da se osnuje nova katedra za Međunarodno javno pravo (jer je postojala i u Beogradu i Ljubljani), katedra je osnovana tek 1928, ali zbog nedostatka financijskih sredstava nije popunjena nego je za honorarnog profesora izabran dr Juraj Andrašy. Katedru je i dalje, sve do 1935/36, držao profesor Ustavnog prava J. Stefanović, a J. Andrašy je nastavu vodio iz posebnih kolegija: *Opća načela međunarodnog javnog prava* i *Ustrojstvo Društva naroda* (1929); *Organizacija međunarodnog suda pravde* i *Međunarodna organizacija rada* (1930); *Ratno pravo* (1932/33).

J. Andrašy je izabran za docenta 28. V 1930. (izv. prof. 30. VI 1931, a red. prof. 11. IV 1935). Od 1935/36. on je vodio katedru Međunarodnog javnog prava sve do 31. VIII 1966. kada je umirovljen.

Za vrijeme okupacije vlada NDH, bez prijedloga nastavničkog vijeća, imenovala je na toj katedri 1943. za red. prof. dra Tihomila Drezgu. On je 1943/44. i 1944/45. predavao materiju: *NDH u međunarodnom pravu* i *Međunarodni ugovori*. Međutim, 1945. njemu služba prestaje.

Nastavu od 1945/46. u cjelini vodi J. Andrašy.

Nastavu od 1957/58. vodi i dr Vladimir Ibler (docent 18. I 1957, izv. prof. 14. XI 1961, red. prof. od 29. X 1965), a od 1967/68. i dr Božidar Bakotić (docent od 31. V 1967).

Uz katedru Međunarodnog javnog prava nastaje 1946/47. i novi obavezni predmet *Diplomatska historija* i *Međunarodnopravni odnosi FNRF*; do uključivo 1950/51. predavanja drži docent pa izv. prof. dr Ivo Lapenna.

Od 1951/52. postoji fakultativni predmet *Diplomatska historija*, koji otada predaje dr Vladimir Ibler.

Na katedri radi od 1964. asistent Budislav Vukas.

(10) *Katedra za Sudbeno liječništvo* (Medicina forensis).

Za nastavnika tog predmeta izabran je 1874. honorirani docent dr Mavro Sachš. U okviru predmeta obrađivana je i materija: 1881/82. *Zdravstveno zakonoslavlje* (Politia medica), a 1887/88. *Propisi i zakoni za farmaceute* (Leges pharmaciae). Od 1887/88. nastavu vodi privatni docent dr Antun Lombay, koji do 1905/06. unutar nastave o sudbenoj medicini predaje i *Zdravstveno redarstvo* (De cura valetudinis publica) odnosno *Zdravstveno zakonodavstvo ili javno zdravstvo* (De legibus ad curam valetudinis publicam quae spectant).

Od 1907/08. nastavu vrše: 1. učitelj dr Mihajlo Joanović. On je predavao *Upravnu higijenu sa zdravstvenim zakonarstvom* (Hygiene administrativa cum legislatione sanitaria); 2. dr Danijel Riesner, učitelj sudske medicine i anatomije čovjeka (do zaključno 1941/42).

Od 1948/49. uveden je fakultativni predmet *Sudska medicina*. Tu je materiju do uključivo 1952/53. predavao dr Ante Premeru. Od zim. semestra 1954/55. predavanja drži honorarni nastavnik dr Vladimir Palmović, prof. Medicinskog fakulteta.

(11) *Katedra za Državno računoslavlje* (Rationaria status).

Za nastavnika predmeta *Državno računoslavlje* imenovan je 1874. honorirani docent Dane Rašić, koji je nastavu vodio do 1900/01. Zatim je do konca 1906/07. vodio nastavu učitelj Antun Dutković. Od 1906/07. do zaključno 1918/19. obavlja je učitelj Đuro Vranković, a od 1919/20. do studenog 1925, kada je predao ostavku, učitelj Maksimilijan Draganić. Nastavničko vijeće nije biralo novog nastavnika. Tako je iz nastavnog plana nestao i taj predmet.

Međutim, 1948/49. uveden je predmet *Osnovi knjigovodstva*. Raspisan je i natječaj za popunjenje nastavničkog mjesta. Mjesto nije popunjeno ni tada ni 1949/50. Tako je i taj predmet kao nepotreban izostavljen iz nastavnog plana počev od 1950/51.

(12) *Katedra za upravnu nauku i upravno pravo* (Doctrina administrationis cum jure administrationis publicae).

Počev od 1874. u okviru katedre Narodnog gospodarstva postojao je i predmet: *Upravna nauka* (Doctrina administrationis). Nastavu je do 1892. obavljao B. Lorković. Međutim, 1892. bila je osnovana *katedra za upravnu nauku i upravno pravo*.

U okviru katedre za Narodno gospodarstvo, počev od 1874, postojao je i predmet *Ustavna i upravna politika*. I taj predmet je do 1892. predavao B. Lorković, a od 1892. N. Tomasić, ali je predmet 12. IV 1897. odvojen iz »katedre za narodno gospodarstvo, financijalnu znanost, ustavnu i upravnu politiku«.

Na novoosnovanoj *katedri za upravnu nauku i upravno pravo* od 1894/95. do 1896/97. suplira J. Pliverić. Od 12. IV 1897. do 1898/99. nastavu obavlja izv. prof. Hugo Stefanić. Nakon njegove smrti na katedri ponovo suplira J. Pliverić do 1900/01, kada nastavu preuzima dr Vinko Krišković (priv. doc. 1900/01, I semestar, izv. prof. 29. X 1900, red. prof. 7. I 1904).

Od 1904/05. predmet nosi naziv *Upravna nauka i hrvatsko-ugarsko upravno pravo s osobitim obzirom na austrijsko pravo* (Doctrina et jus administrationis publicae croatico-hungaricum singulari ratione habitae administrationis austriacae). Uz te predmete V. Krišković od 1904/5. predaje predmet *Hrvatsko zadružno pravo* (Jus communionis domesticae Croaticum), a počev od 1906/07. vodi i kolegij *Pregled upravnog prava austrijskoga* (Conspectus juris administrationis publicae austriaci).

Od 5. VII 1917. do 9. XI 1918. (kada je dr V. Krišković u zemaljskoj vladi predstojnik za unutrašnje poslove), na katedri suplira V. Spavec. Nakon toga preuzima nastavu opet V. Krišković i vodi je do svog umirovljenja 1927.

Kako je 1927. umro i L. P o l i ć, koga je profesorsko vijeće pozvalo da preuzme katedru, vijeće je uputilo poziv dru Leonidu P i t a m i c u, ali je on taj poziv otklonio. Na to je raspisan natječaj za popunjenje katedre. Na temelju provedenog natječaja izabran je 5. VIII 1928. dr Ivo K r b e k za docenta na katedri upravne nauke i upravnog prava (izv. prof. 31. V 1929, red. prof. 9. XI 1930). Za vrijeme do popunjenja katedre izborom I. K r b e k a, na predmetu je suplirao dr J. S t e f a n o v i ć.

Međutim, još od osnivanja Fakulteta, težište nastave praktično je više bilo na predmetima: *Hrvatsko-ugarsko upravno zakonoslovlje*, koje je od 1874–76. (uza svoj predmet) predavao F. V r b a n i ć, a od 1881/82. do 1896/97. J. P l i v e r i ć; i na predmetu *Hrvatsko-ugarsko upravno pravo* (Jus administrationis croatico-hungaricum), koje je od 1883/84. također predavao J. P l i v e r i ć, odnosno na predmetu *Upravno pravo*, a mnogo manje na predmetu *Upravna nauka*. Štaviše, Upravna nauka je postepeno nestala iz nastavnog plana.

Od imenovanja za podbana Banovine Hrvatske (od 10. IX 1939. do 15. II 1941, kada je, kao podban, umirovljen), I. K r b e k je nastavu vodio kao honorarni nastavnik. Međutim, rješenjem banske vlasti Banovine Hrvatske od 18. XII 1940. br. 112046-II-1940. postavljen je za honoriranog profesora a ukazom br. 8907 od 4. IV 1941. za red. prof. na katedri Upravno pravo. Odredbama ustaških vlasti od 13. V 1941, br. 3745 taj je ukaz poništen a I. K r b e k nasilno odstranjen s Fakulteta. Zbog toga 1941–43. na katedri suplira S. F r a n k. Od 1943–45. nastavu obavlja po ustaškim vlastima imenovani izv. prof. dr Danko V i d a l i. U međuvremenu I. K r b e k u 24. VII 1944. ponovo služba prestaje, sada »zbog samovoljnog napuštanja«, tj. zbog prijelaza na oslobođeni teritorij, s obzirom na to što su ustaške vlasti 27. I 1944. bile opozvale rješenje o uklanjanju I. K r b e k a s Fakulteta.

Od 1945/46. I. K r b e k ponovo preuzima nastavu na katedri *Upravno pravo* (ono je neko vrijeme bilo podijeljeno na Opći i Posebni dio, ali je od 1951/52. ponovo jedinstven predmet) i vrši je do zaključno 1961/62. kad je umirovljen. God. 1945/46. I. K r b e k vodi i nastavu iz predmeta *Agrarno pravo*. Od 1961/62. nastavu na katedri Upravno pravo vodi dr Velimir I v a n č e v i ć (docent 1. IV 1961, izv. prof. 1. XII 1962, red. prof. 29. X 1965).

Na katedri *Upravno pravo* rade asistenti: Stjepan B e k a v a c (od 1962) i Antun R a j č e v a c (od 1965).

Nauka o upravi ponovo je uvedena u nastavni plan 1955/56, ali kao neobavezan predmet. Od 1957/58. predmet je postao obavezan, a nastavu (kao i za vrijeme dok je predmet bio neobavezan) obavlja dr Eugen P u s i ć (docent 9. X 1957, izv. prof. 14. XI 1961, red. prof. 26. III 1965).

Na katedri *Nauka o upravi* rade asistenti dr Inge P e r k o Š e p a r o v i ć (od 1960) i Stjepan I v a n i š e v i ć (od 1966).

(13) *Katedra za građanski parbeni i vanparbeni postupnik* (Processus civilis litigiosus et illitigiosus).

Nastavu na katedri od 1874. do 7. II 1894. obavlja Al. B r e s z t y e n s z k y. U okviru te katedre Al. B r e s z t y e n s z k y je držao i posebne kolegije: 1882/83. *Stječaj vjerovnika* (Consursus creditorum); 1883/84. *Urbarijalni i ovim srodni odnošaji* (De urbarialibus et his connexis relationibus); 1884/85. *Javno bilježništvo* (De notariatu publico).

Od 1893/94. do 1897. na katedri nastavu obavlja J. Š i l o v i ć.

Od 1894/95. u nastavi sudjeluje i priv. doc. dr Dragutin Č u p o v i ć s kolegijem *Principi građanskog postupka* (Processus civilis – principia), a 1897. preuzima cjelokupnu nastavu dr Dragutin Č u p o v i ć (izv. prof. 12. IV 1897, red. prof. 2. II 1899) i vrši je do umirovljenja 1924. Ali i 1924/25. on predaje uz privatnog docenta dra Franju M o h o r i ć a, koji je stekao *venia docendi* 24. II 1919. i koji je držao kolegij *Iz GRPP i ovršnog reda za Dalmaciju i Istru te Izročni – uzazovni postupak za očitovanje smrti*.

Od 1924/25. nastavu preuzima dr Srećko Z u g l i a (izv. prof. 7. VIII 1924, red. prof. 2. IV 1925). Predmet dobiva i nov naziv: *Grđanski sudski postupak*. Nakon zatvaranja (24. IV 1941) od strane ustaških vlasti, a nakon toga i 17. X 1941. prisilnog umirovljenja S. Z u g l i e, 1941/42. na predmetu suplira B. E i s n e r. Od 1942–45. nastavu obavlja (po ustaškim vlastima imenovani) red. prof. dr Miroslav Š a n t e k. Tada predmet dobiva naziv *Grđansko sudbeno postupovno pravo*.

U šk. god. 1945/46. nastavu ponovo preuzima (reaktivirani) S. Z u g l i a i obavlja je do 1958/59, kad je umirovljen. Nastavu Grđanskog sudskog postupka (izvršnog i vanparničkog postupka), uz S. Z u g l i u, od 1947/48. do 1951/52. vodi i I. M i l i ć (koji je zbog umirovljenja razriješen dužnosti 30. VI 1951). A dr F. Č u l i n o v i ć (koji je od strane nastavničkog vijeća, a na prijedlog S. Z u g l i e, 2. XII 1939. izabran za honorarnog nastavnika za *Izvršni i vanparnični postupak*, ali je sveučilišni senat 15. XII 1939. potvrdu izbora odbio), na toj katedri *vrši nastavu*: 1945/46. i 1946/47. iz predmeta *Vanparnični postupak*; 1946/47. iz predmetâ *Organizacija sudova i javnog tužništva FNRJ te Sudska praksa*.

Od 1959/60. nastavu preuzima dr Siniša T r i v a (docent 10. XII 1959, izv. prof. 14. XI 1961, red. prof. 28. IV 1965).

Naziv je predmeta iz ranijeg: Građanski sudski postupak izmijenjen 1963. u novi: Građansko procesno pravo.

Na katedri radi od 1960. asistent Velimir B e l a j e c.

(14) *Katedra za Rudno pravo* (Jus montanisticum).

Nastavu je iz predmeta od 1880/81. do 1891. vršio K. V o j n o v i ć. Od 1897/98. obavlja je priv. doc. dr Mirko K o š u t i ć, a od 1906/07. izv. prof. dr Ivan M a u r o v i ć.

Predmet je – s vremena na vrijeme – nestajao i ponovo se javljao u nastavnom planu. Tako 1943/44. i 1944/45. nastavu iz tog predmeta vrši doc. dr Zlatko M a j t i n, a 1945/46 I. M i l i ć, nakon što je nastavničko vijeće odlučilo da tu katedru popuni. Uza sve to je taj predmet 1946. ukinut. Otada se više ne nalazi u nastavnom planu.

(15) *Katedra za Kriminalne pomoćne znanosti i za sociologiju* (Artes adiutrices juris criminalis et sociologia).

Još od osnivanja te katedre 9. III 1906. nastava je usmjerena u dva pravca: 1. sociologija (najprije kao neobavezni predmet) i 2. kriminalne pomoćne znanosti (najprije kao obavezan predmet). Međutim, razvoj je krenuo u pravcu pretvaranja sociologije u obavezan predmet, a pomoćnih kriminalnih znanosti u neobavezan predmet (o tome v. Katedra za Filozofiju prava, za kazneno pravo i kazneni postupak).

Sociologija postaje obavezan predmet kroz dva semestra od 1919/20. (odobrenjem Povjereništva za prosvjetu i vjere od 21. VI 1919, br. 20080, i izmjenama koje su Zakonom od 12. IX 1918. unesene u zakone od 5. I 1874. i od 6. X 1894). Nastavu iz Sociologije i dalje vrši E. Miller koji predaje Kriminalne pomoćne znanosti. Štaviše, i poslije smrti E. Millera 1928, natječaj je raspisan za »katedru za kriminalne znanosti i sociologiju«. Kako tom prilikom nastavničko mjesto nije bilo popunjeno, bio je 1934. ponovo raspisan natječaj, sada za novu *katedru Sociologije i statistike*. Izabran je dr Dinko Tomasić (docent 12. II 1935, izv. prof. 12. XI 1937, red. prof. 11. III 1940). Za njegove odsutnosti na dužem studijskom boravku u SAD 1940. nastava je (zaključkom nastavničkog vijeća od 21. XI 1940) povjerena dru Vuku Verniću kao honorarnom nastavniku (inače asistentu na katedri Narodne ekonomije). U međuvremenu 23. VIII 1941. ustaške su vlasti (ministarstvo prosvjete) rješenjem br. 34357/41. utvrdile da je D. Tomasiću, »zbog odsutnosti u inozemstvu«, prestala služba na Fakultetu, pa je nastavu i 1941/42. obavljao V. Vernić. Zbog njegova zatvaranja, a kasnije prijelaza na oslobođeni teritorij, katedra je ponovo ostala bez nastavnika. Na to je natječajem za pomoćnog nastavnika postavljen dr Zlatko Gašparović. On je nastavu iz predmeta *Uvod u nauku o društvu* vodio 1943/44. i 1944/45. Međutim, i za nj je 1945. odlučeno da se više ne nalazi u službi Fakulteta.

Nastavu iz *Sociologije* 1945/46. preuzima I. Milić. Od 1946/47. predmet dobiva novi naziv *Osnovi nauke o društvu*, a nastavu preuzima dr Oleg Mandić (docent 31. XII 1946, izv. prof. 25. VI 1952, red. prof. 6. V 1958). Međutim, od 1948/49. predmet opet dobiva novi naziv (i sadržaj). Umjesto iz Sociologije nastava se vrši iz predmeta *Osnovi marksizma-lenjinizma*. Međutim, takvo stanje traje samo do 1951/52, kada se taj predmet ukida. Nastava se vezuje uz Teoriju države i prava, pa predmet dobiva novi naziv *Teorija države i prava s uvodom u društvene nauke*, tj. Sociologija se privremeno spaja s Teorijom države i prava (u jedan predmet nastave), ali se 1959/60. predmeti opet razdvajaju. U nastavni plan se unosi poseban predmet *Osnovi nauke o društvu*. U najnovije vrijeme predmet opet dobiva naziv *Sociologija*.

U šk. god. 1959/60, zbog odsutnosti O. Mandića, suplira F. Čulinović. Od 1960/61. nastavu preuzima O. Mandić, a od 1962/63. predaje uz njega i dr Milan Bosanac (predavač 1. XII 1962, docent 2. VI 1966).

Na katedri *Osnovi nauke o društvu* radi od 1961. asistent Damir Mirković.

(16) *Katedra za pomorsko pravo* (Jus maritimum).

Nastava iz Pomorskog prava, najprije obavljana u sastavu drugih, i to različitih, katedara, postepeno dobiva sve veću važnost. Na kraju dobiva i svoje pravo mjesto osnivanjem posebne katedre.

Kad je Pomorsko pravo bilo u sastavu katedre za upravnu nauku i upravno pravo (osn. 1892), i nastava je povjerena nastavniku upravnih predmeta. Tako je dr Hugo Štefančić 16. IV 1897. imenovan profesorom za upravnu nauku, upravno pravo i pomorsko pravo. Međutim, Pomorsko pravo nije predavao. Kasnije, kad se Pomorsko pravo našlo u sastavu katedre Trgovačkog i mjenbenog prava, nastavu vrše nastavnici tih predmeta. Tako kad je 12. IV 1910. M. Stražnički razriješen dužnosti da predaje Statistiku, on je izrijekom bio obavezan da predaje i Pomorsko pravo. U okvirima te katedre nastavu je Pomorskog prava vršio i P. Rastovčan, ali uz druge predmete.

Međutim, na predmetu Pomorsko pravo izabrana su bila i dva privatna docenta: 1. dr Julije Mogana – za *Privatno pomorsko pravo* (od 1916), i 2. dr Ante Verona – za *Javno pomorsko pravo* (od 18. VII 1921). Njihov je izbor za privatne docente kasnije periodično obnavljan: za A. Verona u do njegove smrti 1928, a zadnji put za J. Mogana 6. II 1937. na daljnjih pet godina.

Potreba za posebnom katedrom i stalnim nastavnikom koji bi se bavio samo tim predmetom nije bila ni time zadovoljena. Fakultet je radi toga i raspisao 18. V 1940. natječaj za katedru Pomorskog prava. Stjecajem prilika taj natječaj je dovršen tek 7. VIII odnosno 17. IX 1941. Tada je izabran dr Vladislav Brajković (izv. prof. 3. XII 1941, red. prof. od 7. IX 1944. odnosno od 5. VII 1945). Od tada nastavu drži dr Vladislav Brajković, a od 1961/62. i dr Branko Jakaša (docent 1. IV 1961, izv. prof. 1. XII 1962, red. prof. 31. V 1967).

Međutim, od 1945/46. češće je mijenjan naziv predmeta: 1945/46. Plovidbeno pravo, 1946/47. Transportno pravo (Pomorsko pravo), 1947/48. Pomorsko pravo, 1948/49. Pomorsko i opće saobraćajno pravo (taj naziv predmet i sada nosi).

(17) *Katedra za Radno i socijalno pravo* (Jus laboris).

Materija Radnog i socijalnog prava, sve do 1938/39, dijelom je u okvirima Gradanskog, upravnog i trgovačkog prava.

God. 1938/39. unesen je u nastavni plan Fakulteta kao samostalan i obavezan predmet Radno pravo za slušače III godišta. Nastavu je privremeno imao vršiti D. Tomasić. Međutim, to je postalo bespredmetno, jer je za 1939/40. predmet prenesen u IV godinu nastave. Za honorarnog nastavnika je (na sjednici nastavničkog vijeća od 30. X 1939) izabran dr Ivo Politeo, i on je nastavu vršio do zaključno 1944/45.

Međutim, još 1940. stigao je Fakultetu prijedlog Radničke komore u Zagrebu br. 253/40. da se ustanovi posebna katedra za socijalno zakonodavstvo. Na to je nastavničko vijeće 16. III 1940. zaključilo samo to da »uvida potrebu osnivanja katedre za socijalno zakonodavstvo«. To je u cjelosti provedeno tek 1963, kada je predmet Radno pravo i formalno prošireno također na Socijalno pravo. Tada predmet dobiva i naziv Radno i socijalno pravo.

U šk. god. 1945/46. nastava nije održavana. Ona je otpočela 1946/47, otkada je vodi dr Nikola Tintić (honorarni nastavnik 25. IX 1946, docent 20. II 1954, izv. prof. 9. X 1957, red. prof. 14. XI 1961).

Od 1959/60. na katedri postoji i neobavezni predmet: *Suvremene teorije o radničkom samoupravljanju i socijalnoj politici*. Nastavu iz tog predmeta (također za slušače IV godišta) obavlja N. Tintić.

Na katedri Radnog i socijalnog prava radi od 1961. asistent Anton Ravnić.

2. *Seminari*. Seminari su na Pravoslavnom i državoslovnom fakultetu odmah od svog postanka bili organizacione jedinice: za učvršćenje i proširenje znanja stečenog na predavanjima, za uvođenje studenata u samostalan znanstveni rad, ali i za unapređenje nastave (u cilju aktivnijeg sudjelovanja studenata u procesu nastave). Najzad, i radi pripravljanja studenata, koliko je to moguće, za pravnu praksu.

Privremene statute o ustrojstvu seminara izdala je zemaljska vlada (na ponuku profesorskog zbora) Naredbom od 14. VI 1886. br. 2394/I i 5820/I. To je uređenje bilo slično uređenju seminara u austrijskim sveučilištima, napose bečkom, ali je prilagođeno domaćim prilikama.

Seminar je stupio u život u zimskom semestru 1886/87.

U seminar su mogli biti primljeni samo redoviti studenti, ako se iskažu da su s uspjehom slušali glavna predavanja određene struke odnosno da imaju znanje potrebno za uspješan rad u seminaru. Članovi seminara su dužni redovito dolaziti i raditi u seminarskim vježbama te pomno izrađivati pismene zadaće. U seminaru se vrše seminarske vježbe ili usmena predavanja i tumačenja (conversatoria, disputatoria, practica etc.), ili pak pismene radnje, ali sve vježbe treba da u svakom semestru čine zaokruženu cjelinu.

Seminar se dijelio u odjele koji su otvarani svakog semestra po strukama, a prema mogućnostima.

Godine 1886/87. seminar je imao ove odjele: 1. Seminar za rimsko pravo; 2. Seminar pravnopovjesni; 3. Seminar za opće austrijsko građansko pravo; 4. Statistički seminar; 5. Seminarske vježbe iz prava katoličke crkve; i 6. Seminarske vježbe iz političke ekonomije i financijalne znanosti.

Međutim, rad je seminara (između ostalog i zbog nepostojanja biblioteke) duže vremena bio zaostao i ograničen na praktične vježbe, konverzatorija i čitanja.

Zbog toga je 1906. pokrenuto pitanje intenziviranja seminara. U tom smislu je donesena i Naredba zemaljske vlade o ustrojstvu juridičkog seminara od 17. VIII 1906. i Statut o pravo- i državoslovnom seminaru u Sveučilištu u Zagrebu. Otada je unapredovao seminar iz građanskog i kaznenog prava, ali su seminari iz političkih nauka bili slabije posjećeni (jer slušači IV godišta stoje pred ispitima), a jednako i seminari pravnopovjesnih predmeta (jer slušači-početnici nemaju juridičkog znanja i elasticiteta da bi mogli samostalno izraditi pravnohistorijski pismeni rad).

Od 1945/46. postoji poseban seminar za svaki predmet nastave.

Posebno mjesto u radu seminara ima »seminarski rad«, uveden Statutom Fakulteta od 26. VI 1959. On je obavezan za sve redovite studente iz najmanje jednog obaveznog predmeta svake godine nastave. Zato statut utvrđuje »seminare« kao i »nastavne ustanove kojima je svrha da organiziraju i unapređuju nastavu i da uvode studente u naučni rad«, a osnivaju se odlukom fakultetskog vijeća uz suglasnost fakultetskog savjeta.

3. *Odsjeci.* Odsjeci, kao naučno-nastavne jedinice, usko su vezani uz određeno usmjeravanje (»specijalizaciju«) studenata u toku općeg studija, ali i uz određeno povezivanje srodnih naučnih disciplina odnosno kadrova koji rade na tim predmetima.

Po prvi put na Fakultetu odsjeci su osnovani na temelju Pravilnika o nastavi na Pravnom fakultetu u Zagrebu od 24. III 1947. – Narodne novine 34/47. Tada su za slušače kao odsjeci specijalizacije bili uvedeni: (a) *pravosudni*, i (b) *političko-administrativni odsjek*.

Međutim, takva specijalizacija u toku redovnog studija ubrzo je bila napuštena. I, umjesto odsjeka, osnovane su 18. III 1949. *nastavničke grupe*: 1. *historijska*, 2. *civilna*, 3. *državnopravna*, 4. *krivičnopravna*, 5. *ekonomska*, i 6. *grupa za strane jezike*. U svaku su grupu ušli sadržajno srodni predmeti (a zatim i njihovi nastavnici).

Međutim, nakon donošenja Zakona o visokoškolskom obrazovanju od 1961, odredbama fakultetskog Statuta od 1963. ponovo su osnovani odsjeci: (a) za ustavno pravo, (b) krivično pravo, (c) građansko pravo, (d) privredno i pomorsko pravo, (e) javnu upravu. Ali, i u tom se pogledu pristupilo određenim promjenama, tako da bi na Fakultetu imali postojati *odsjeci*: 1. *za državnopravne i političke nauke*, 2. *sociološke nauke*, 3. *krivičnopravne nauke*, 4. *građanskopravne nauke*, 5. *ekonomske nauke*, 6. *privrednopravne i pomorskopravne nauke*, 7. *upravne i socijalnopolitičke nauke*. Te su promjene našle svoju potvrdu i u statutu Fakulteta od 29. VI 1967. kao i u Odluci i Sporazumu o integraciji od 20. V 1968.

Svaki odsjek obuhvaća određeni broj katedara odnosno srodnih predmeta. Zadatak je odsjeka da povezuje katedre koje nisu u sastavu instituta; da pridonosi pravilnoj organizaciji nastave; da usklađuje rad nastavnika srodnih katedara ili grupa katedara; da razmatra pitanja od zajedničkog interesa za izvođenje nastave na tim katedrama; da organizira naučni rad na katedrama koje ulaze u sastav odsjeka, itd.

Odlukom o uvođenju nastave iz predmeta usmjeravanja ili iz neobaveznih predmeta uvijek se odlučuje i o tome u koji odsjek ti predmeti ulaze.

4. *Grupe usmjeravanja.* Zadržavajući i dalje jedinstvo obrazovne osnove pravnog studija kao cjeline, Fakultet je 1947, putem pravosudnog i političkoupavnog usmjeravanja a kasnije putem fakultativnih predmeta, unosio u nastavu studija drugog stupnja određene specifične (usmjeravajuće) discipline iz oblasti pravnih i drugih društvenih nauka. Važnu promjenu u tom pravcu učinio je Fakultet prilikom integracije s Visokom upravnom školom. Tada je uvedeno pet grupa

usmjeravanja: 1. *upravno*, 2. *političko*, 3. *socijalnopravno*, 4. *privrednopravno* i 5. *pravosudno*, s tim da svaki smjer ima po četiri obavezna usmjeravajuća predmeta: jedan u toku treće i tri u toku četvrte godine studija.

Za svaki smjer obrazovanja osniva se vijeće nastavnika smjera. U sastav svakog vijeća ulaze oni nastavnici i suradnici koji rade na posebnim predmetima nastavnog plana određenog smjera kao i nastavnici i suradnici onih općeobaveznih predmeta koji predstavljaju temeljne naučne discipline za razvoj određenog nastavnog smjera.

5. *Instituti*. Radi ostvarivanja određenih naučnih zadataka Fakulteta; radi proučavanja, istraživanja i rješavanja problema iz oblasti onih naučnih disciplina koje spadaju u područje rada Fakulteta; radi prikupljanja građe i sređivanja dokumentacije s određenog naučnog područja; radi udruživanja suradnika u grupne oblike rada; radi sudjelovanja u suradnji s odgovarajućim ustanovama u zemlji i inozemstvu; radi objavljivanja rezultata naučnog i stručnog rada; radi stručnog i naučnog usavršavanja kadrova, kao i radi sudjelovanja u svim stupnjevima nastave, – na Fakultetu su osnovani i fakultetski instituti.

Godine 1952. i 1953. osnovani su: Institut za međunarodno pravo i međunarodne odnose; Institut za historiju države i prava naroda Jugoslavije; Institut za ekonomske nauke i privredno pravo; Institut za građansko i porodično pravo.

Međutim, prilikom utvrđivanja da li instituti ispunjavaju sve uvjete da se priznaju kao naučne ustanove, Savjet za naučni rad Hrvatske utvrdio je 1961. da te uvjete ne ispunjavaju Institut za ekonomske nauke i privredno pravo ni Institut za građansko i porodično pravo. Ti su instituti ukinuti 1961. Prema tome, i dalje postoje i djeluju: *Institut za historiju države i prava naroda Jugoslavije* te *Institut za međunarodno pravo i međunarodne odnose*. U okviru drugoga djeluje i *Centar za pravnu problematiku poslova s inozemstvom*, sa svrhom da se uspostavi suradnja Instituta i zainteresiranih privrednih organizacija, od kojih su 23 učlanjene u Centru.

U Institutu za historiju države i prava naroda Jugoslavije radi naučni suradnik dr Maja Novak (od 1. XII 1957).

6. *Zbirke*. Još 1897. osnovana je na Fakultetu *Zbirka uzoraka iz praktične ekonomije*. Ona je trebala da služi kao pomoć u nastavi tog predmeta. Međutim, kad je 1909. na Fakultetu prestala nastava iz tog predmeta, vlada je (pod br. 25065 od 25. X 1909) naredila: (a) da slušači prava, koji to žele, mogu odsad upisati i slušati kolegij o općem gospodarstvu na Šumarskoj akademiji u Zagrebu, i (b) da se zbirka ustupi Gospodarsko-ribarskom kabinetu Šumarske akademije. Tim je *Zbirka* izišla iz organizacije i uprave Fakulteta.

Na Fakultetu je postepeno stvarana *Anatomska zbirka* koja se sastojala od modela, slika, originalnih preparata, potrebnih instrumenata za prepariranje i od priručne biblioteke. Ona je 1907. spojena sa *Sudsko-anatomskom zbirkom* i tako je stvorena *Zbirka za sudbenu medicinu*.

Međutim, kad je zaključkom nastavničkog vijeća od 6. III 1946. proistorija u kojoj se nalazila »Zbirka za sudbenu medicinu« predata studentima na upotrebu (radi menze), ta je zbirka (po izlučenju predmeta koji se mogu upotrijebiti za Kriminološki muzej) ustupljena Medicinskom fakultetu u Zagrebu.

7. *Kriminalistički muzej*. Na prijedlog prof. E. Milera, ravnatelja kriminalističkog seminara od 15. XII 1910. i na prijedlog profesorskog zbora od 19. XII 1910, vlada je (rješenjem od 15. II 1911. broj 3195) odobrila da se pri kriminalističkom seminaru osnuje *Kriminalistički muzej*. Istodobno su odobrena i potrebna sredstva kao i dotacije pro futuro.

Svojom naredbom broj 12772 od 2. IX 1910. Vlada je – u tu svrhu – naredila svim kotarskim sudovima i svim sudbenim stolovima da, nakon pravomoćno dovršenog postupka, razna corpora delicti stave na raspolaganje upravi Kriminalističkog muzeja.

Međutim, 1946. Kriminalistički muzej je prestao postojati.

III. ORGANIZACIJA NASTAVE – 1. *Nastavni plan*. Nastavni plan je, još od početka djelovanja Fakulteta, sadržavao: određene pravno povjesne, pravnoteoretske, pravno pozitivne i pravnofilozofske discipline, ali isto tako i određene ekonomske, financijske, sociološke, društveno-političke i druge znanstvene discipline, čije je poznavanje neophodno za izučavanje i za primjenu pravnih znanosti.

U skladu s razvojem nauke i s potrebama društva, u nastavnom planu je tokom vremena dolazilo do određenih (većih ili manjih) promjena. Napose zato jer je studij pravnih znanosti, mnogo više nego bilo koji drugi studij, usko i neposredno vezan kako uz stanje tako i uz razvoj društvoekonomskih i državopolitičkih odnosa. Tako su u nastavnom planu Fakulteta jedne naučne discipline proširivane, a druge sužavane –, jedne su se radale, a druge iščezavale ili se bitno (sadržajno) transformirale.

Uz obavezne predmete, nastavni plan je u pravilu sadržavao i dopunske discipline, tj. određeni broj fakultativnih i opcionih predmeta. Tim je: (a) pružena mogućnost razvoja i afirmacije novih naučnih disciplina, (b) omogućeno studentima da se, prema slobodnom izboru, usmjere na određene specijalnosti.

Sve do prijelaza na samoupravljanje nastavni plan je određivan od strane države (pravnim propisima). Sada je, počev od 1957/58. (kao i na drugim fakultetima) predmet statutarnog reguliranja.

Prvi nastavni plan Fakulteta bio je određen Zakonom o ustrojstvu Sveučilišta od 5. I 1874. Za temelj je uzeta austrijska nastavna osnova (utvrđena ministarskom naredbom broj 15162 od 2. X 1852). Međutim, već daljnji nastavni plan, određen čl. 49. Zakona od 6. X 1894, udaljio je nastavnu osnovu i od njegova uzora, ali i od austrijskog sveučilišnog zakona od 20. IV 1893. Zbog toga taj nastavni plan sadrži elastičniju osnovu nastave. On, uz obavezne predmete, uvodi i fakultativne predmete te praktičnu filozofiju. Nakon toga nastavni je plan bitnije izmijenjen Zakonom od 12. IX 1918, dok je Naredbom povjereništva za

prosvjetu i vjere od 7. VI 1920. broj 21.230 u nastavni plan unesen kao novi predmet: »Pravna povijest Srba, Hrvata i Slovenaca« (i »samo s njom u svezi pravna povijest ostalih Slavena i pravna povijest najkulturnijih država Evrope«). Daljnje promjene unesene su čl. 97. Opće uredbe o univerzitetima (Sl. novine br. 291-XCV od 12. XII 1931) i čl. 7. i 8. Uredbe pravnih fakulteta univerziteta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani (Sl. novine br. 301-LXXXVIII od 31. XII 1938). Međutim, te promjene nisu mogle biti u cjelini provedene i to zato što se nastavni plan proširivao, broj studenata povećavao, a broj nastavnika smanjivao. Zbog toga je odlukom bana Banovine Hrvatske došlo i do odgađanja provedbe te uredbe.

Određene promjene unesene su u nastavni plan i za vrijeme okupacije – manjim dijelom na temelju odluke vijeća nastavnika (»Hrvatsko državno pravo«), a većim dijelom na temelju čl. 2. Propisnika (donesenog od strane kvislinškog ministarstva prosvjete) od 12. XI 1943. br. 87841-1943 o nastavnom planu i ispitnom redu Pravnog fakulteta hrvatskog sveučilišta u Zagrebu (Nar. novine 268 od 23. XI 1943).

Poslije oslobođenja, nastavničko je vijeće, još na sjednici od 6. X 1945, ukidanjem predmeta Crkveno pravo i uvođenjem novog predmeta Razvoj i osnovi vlasti u FNRJ pokušalo revidirati nastavni plan i uskladiti ga s novim stanjem i potrebama. Plan je iz godine u godinu mijenjan. Na to su 4. VIII 1947. ministri prosvjete i pravosuđa NR Hrvatske, u suglasnosti s Komitetom za škole i nauku vlade FNRJ, a nakon pribavljenog mišljenja vijeća nastavnika, propisali nastavni plan za Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu (Nar. novine 77/1947). Tim su u dotadašnji nastavni plan unesene promjene, a predviđeno je i pravosudno i političko-pravno usmjeravanje u zadnjoj (IV) godini studija. Međutim, već 1948. izvršena je promjena nastavnog plana. Određene promjene vršene su i kasnije: statutima Fakulteta donesenim na temelju Općeg zakona o fakultetima i univerzitetima od 28. VI 1960. i republičkog Zakona od 24. VI 1961. o visokoškolskom obrazovanju; zadnje, važne promjene izvršene su 20. V 1968. »Sporazumom« o integraciji Fakulteta i Visoke upravne škole.

Tako se po nastavnom planu koji se primjenjuje počev od 1968/69. šk. god. kao *općeobavezni predmeti* predaju: *u prvoj godini studija* 1. Osnovi teorije države i prava, 2. Sociologija, 3. Opća historija države i prava, 4. Historija države i prava naroda Jugoslavije, 5. Rimsko pravo, 6. Politička ekonomija, 7. Statistika i 8. Socijalna psihologija; *u drugoj godini* 1. Ustavno pravo, 2. Međunarodno javno pravo, 3. Ekonomska politika SFRJ, 4. Porođično pravo, 5. Krivično pravo i 6. Krivično procesno pravo; *u trećoj godini nastave* 1. Građansko pravo, 2. Građansko procesno pravo, 3. Nauka o upravi, 4. Nauka o financijama i finansijsko pravo, 5. Radno i socijalno pravo, a kao *predmeti usmjeravanja*; (a) za upravni smjer – 6. Komparativni upravni sistemi; (b) za politički smjer – 6. Nauka o politici; (c) za socijalnopravni smjer – 6. Socijalna politika; (d) za privrednopravni smjer – 6. Ekonomika poduzeća; (e) za pravosudni smjer – 6. Kriminologija; *u četvrtoj godini nastave*, kao *općeobavezni predmeti*: 1. Privredno pravo, 2. Pomorsko i općesaobraćajno pravo, 3.

Međunarodno privatno pravo, 4. Upravno pravo, a kao *predmeti usmjerenja*: (a) za upravni smjer – 5. Opća teorija upravljanja, 6. Sociologija uprave, 7. Upravna politika; (b) za politički smjer – 5. Historija političkih doktrina, 6. Suvremeni politički sistemi, 7. Međunarodni odnosi; (c) za socijalnopravni smjer – 5. Međunarodno i regionalno socijalno i radno pravo, 6. Sistemi socijalne sigurnosti i socijalne zaštite, 7. Sigurnost i zaštita na radu; (d) za privrednopravni smjer – 5. Pravo međunarodne trgovine, 6. Banke i krediti, 7. Pravo osiguranja; (e) za pravosudni smjer – 5. Kriminalistika, 6. Pravo osiguranja, 7. Vanparnično procesno pravo (vanparnično, izvršno, stečajno i pobjorno pravo). To sve u skladu s obaveznim usmjerenjem u III, a napose u IV godini studija, uz slobodu izbora od strane studenata za jedan od pet mogućih smjerova.

2. *Metode nastave.* Nastava se izvodi: predavanjima, vježbama, seminarskim radom, praktičnim vježbama, individualnim i grupnim odnosno rekapitulacionim konzultacijama i drugim oblicima nastavnog rada. To sve u opsegu i sadržaju koji je utvrđen planom nastave i nastavnim programima.

Nastava se organizira i provodi tako da se omogući i osigura aktivno učešće studenata u njenom izvođenju.

Za izvanredne studente, u svrhu da im se omogući studij uz obavljanje poslova na njihovim radnim mjestima, organizira se posebna nastava odnosno posebni oblici nastave. Napose to je jedno vrijeme vršeno širom mrežom centara za izvanredni studij. Međutim, sada više ne djeluje nijedan od tih centara.

(a) *Predavanja* su javna. Redoviti studenti su dužni predavanja pohađati.

(b) *Vježbe* su dužni pohađati redoviti studenti. Zadatak je vježbi: da studentima omogući temeljitije usvajanje znanja; da studente uvodi u naučni rad i u metode naučnog rada; da im olakša pripremanje za polaganje ispita, itd. U okviru vježbi studenti: obrađuju teoretske teme iz područja određene naučne discipline; raspravljaju o teoretskim problemima; proučavaju pravne izvore; praksu itd., pa vježbe imaju različite oblike prema prirodi pojedinih predmeta nastave.

(c) *Seminarski rad* se sastoji u izradi pismenih seminarskih radnji od strane studenata te u usmenom izlaganju i raspravljanju o tim radovima od strane svih učesnika seminara. To sve u cilju šireg i dubljeg upoznavanja studenata s materijom nastavnih predmeta, odnosno radi uvođenja studenata u načni rad i metode naučnog rada.

(d) *Praktične vježbe*, uz druge praktične kolegije, održavane su i prije i poslije uvođenja seminara. Još od osnivanja Pravo- i državoslovnog fakulteta održavane su: praktične vježbe iz kaznenog prava (*practicum criminale*) koje je vodio red. prof. Janko Čakanić, i praktične vježbe iz mjenbenog prava (*practicum cambiale*), koje je vodio red. prof. Fran Vrbanić. Praktične su vježbe napose uvedene statutom Fakulteta od 1959. One se sastoje u obrađivanju slučajeva iz prakse. One su obavezne za redovite studente. Vršer se iz određenih pozitivnopravnih

predmeta III i IV godine (Krivičnog prava i postupka, Građanskog prava i postupka, Upravnog prava, Privrednog prava, Radnog i socijalnog prava). Provode se u onim semestrima nastave u kojima se predaje predmet iz kojeg se vježbe obavljaju. Organiziraju se u manjim grupama, uz suradnju stručnjaka–praktičara s višegodišnjom praksom, a pod vodstvom nastavnika.

Praktične vježbe treba da nadomjeste raniju obaveznu praksu koju su preko ljetnih praznika redoviti studenti obavljali u sudovima ili u ustanovama javne uprave. Naime, takva je obavezna praksa primjenjivana 1949. i 1950. na temelju Općeg uputstva o organizaciji, radu i kontroli obavezne prakse redovitih studenata i učenika srednjih stručnih škola (Sl. list 49/48 i 50/49). Nakon ukidanja obaveznosti takve prakse za studente prava, prihvaćene su praktične vježbe, kako bi se postigao isti cilj.

3. *Kolokviji i ispiti.* Zemaljska vlada je na prijedlog profesorskog zbora svojom Naredbom od 24. IV 1876. propisala da pravnici treba da marljivost i napredak u nauci dokažu kolokvijima koji se na izmaku semestra obavljaju iz pojedinih predmeta. Takvi su kolokviji bili obavezni za one slušače prava koji su primali stipendiju ili su željeli da budu oslobođeni od plaćanja naukovine (školarine). Takav kolokvij morao se položiti iz dva glavna predmeta. Nakon što su ti propisi bili Naredbom zemaljske vlade od 6. III 1881. izmijenjeni, po jedan kolokvij iz glavnog predmeta juridičke struke i iz državoslovne struke bili su dužni položiti studenti III i IV godine.

Praksa kolokvija je kasnije napuštena. Međutim, 1947/48 uvedeno je odlukom nastavničkog vijeća fakultativno polaganje kolokvija. Nakon toga je 1948/49 uvedeno obavezno polaganje kolokvija iz određenih predmeta na završetku semestra (pretežno u prvoj i drugoj godini studija), kao sredstvo protiv kampanjskog učenja odnosno kao sredstvo prethodnog provjeravanja učenja i znanja. I statutom je zadržana obaveza redovitih studenata prve godine da u toku zimskog semestra moraju polagati kolokvij iz tri obavezna predmeta prve godine po svom izboru. To je uvjet za ovjeru zimskog semestra.

Ispiti su u toku postojanja Fakulteta prošli kroz različite promjene.

Odmah po osnivanju Sveučilišta, Fakultet je (na temelju odredaba Zakona o ustrojstvu Sveučilišta) preuzeo ispitni režim Pravoslovne akademije, tj. tri državna teoretska ispita: 1. pravnopovjesni teoretski ispit, 2. sudstveni državni ispit i 3. državoznanstveni ispit. Takvi su ispiti i i inače postojali na pravnim fakultetima austrijskih sveučilišta.

Kasnije su Naredbom zemaljske vlade (od 24. IV 1876) izdani potanji propisi o teoretičkim državnim ispitima za pravnike. Po njima su postojali: prvi historičko-državni ili pravnopovjesni državni ispit; drugi sudstveni – teoretički državni ispit; treći državoznanstveni teoretički ispit. Prvi je obuhvaćao: rimsko pravo, kanonsko pravo, opću pravnu povijest u savezu s hrvatskom poviješću. Drugi ispit je obuhvaćao: civilno pravo, kazneno pravo, mjenbeno i trgovačko pravo, kazneni i građanski postupnik. Treći ispit je obuhvaćao: narodnu ekonomiju, finacijalnu znanost, statistiku Austrougarske monarhije s osobitim obzirom na kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.

Međutim, u taj ispitni red uskoro su unesene promjene Naredbom hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade od 1. VII 1895. br. 8189, od 13. VII 1898, br. 9801 i 1714 od 9. II 1902. Tim su, umjesto dosadašnja tri, uvedena četiri ispita: prvi teoretički pravno-povjesni državni ispit (koji se polaže na kraju II semestra); drugi teoretički pravno-povjesni državni ispit (na kraju četvrtog semestra); treći sudstveni teoretički državni ispit (na kraju osmog semestra), i četvrti državoznanstveni državni ispit (nakon dovršenog četvorogodišta). To je učinjeno zato što je iskustvo pokazalo da »dotadašnji propisi nisu pružali dovoljnoga jamstva za uspješan napredak pravničke mladeži, pošto je znatan postotak neredovito polagao ili je uopće propuštao polagati prvi, tj. pravno-povjesni državni ispit koji se tek koncem druge godine obdržavao.« Novi je zakon razdijelio prijašnji pravno-povjesni državni ispit u dva dijela, od kojih jedan treba polagati nakon svršene prve godine a drugi nakon svršene druge godine. Tom diobom »imali su se pravnici priučiti već u prvoj godini na sistematičan redovan rad, o kojem treba da već poslije prve godine polažu račun. Marljivi elementi napreduju dalje, dok se nesposobnima i nespremnicima već nakon prve godine zatvaraju vrata . . .«

Zadnji teoretični državoznanstveni državni ispit proširen je tako što su mu, prema modernim potrebama državne uprave, pridodani novi ispitni predmeti: sveopće i hrvatsko-ugarsko državno pravo s osobitim obzirom na austrijsko državno pravo, te međunarodno pravo i upravno pravo, a ispuštena je statistika Austrougarske monarhije.

Zbog toga i Zakon od 6. X 1894. zahtijeva od kandidata koji se žele »dati u javne službe«, odvjetništvo ili javno bilježništvo, da sudstveni i politički državni ispit polože na našem sveučilištu, jer se samo ovdje »ispituje znanje domaćih propisa«.

Kasnije, na temelju člana 41. Zakona o sveučilištima, ministar prosvjete je Uredbom od 28. X 1938, počev od 1938/39, izmijenio naredbu bivše zemaljske vlade o polaganju teoretskih državnih ispita na Pravnom fakultetu. Prema tome, umjesto dotadašnja dva pravno-povjesna ispita (I. i II. državnog ispita) uvodi se jedan jedini ispit; položeni je ispit uvjet za upis u četvrti semestar; poslije trećeg semestra polaže se predisipit iz Enciklopedije prava, a ukida se predmet Privatno pravo tripartita.

Pravno-povjesni i teoretski državni ispiti polagali su se grupno (iz svih predmeta koji su ulazili u jedan ispit zajedno) i pred ispitnim povjerenstvom.

Broj ponavljanja ispita i njihovi rokovi bili su ograničeni.

Ispitni režim nije se bitno mijenjao sve do 1945. Od 1945/46 otpočele su dublje promjene, prvenstveno u prelaženju na polaganje pojedinačnih ispita (iz svakog predmeta odvojeno) odnosno u manjim grupama (dva ili tri srodna predmeta). Tako je od 1946. (uz privremeno i djelomično odstupanje od 1950–60) pojedinačno polaganje ispita po predmetima ostalo sve do danas, jer je pojedinačno polaganje svih ispita prihvaćeno najzad i Statutom Fakulteta od 1959, 1963. i 1967.

Promjena je unesena i time što nastavničko vijeće odlučuje iz kojih će se predmeta ispiti polagati: usmeno, ili pismeno, ili pismeno i usmeno.

U skladu s tim uveden je postepeno, počev od 1961/62, pismeni i usmeni ispit (kumulativno) za veći broj predmeta, dok je za ostale predmete i dalje zadržan samo usmeni ispit.

Važne promjene unesene su i u pravo ponavljanja nepoloženog ispita: dok je jedno vrijeme – kao što je to bilo po statutu od 1959. –, ponavljanje ispita bilo ograničeno na četiri puta (te je student koji je na ispitu, kojem je po četvrti put pristupio, bio negativno ocijenjen gubio pravo studija na Fakultetu), kasnije je to pravilo napušteno. Od 1967/68, postoji mogućnost neograničenog broja ponavljanja ispita na kojem je student ocijenjen neprolaznom ocjenom.

Sistem ocjenjivanja je isti kao i na drugim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu, s tim da se – nakon obavljenog pismenog i usmenog ispita – uspjeh ocjenjuje jedinstvenom ocjenom.

4. *Režim studija.* Studij za sve studente traje četiri godine. Vijeće nastavnika može omogućiti izrazito vrijednim i sposobnim studentima (tj. studentima s odličnim uspjehom) da završe studij u vremenu od tri godine (skraćeni studij).

S druge strane, u ratnim i poratnim vremenima prakticiran je sistem povlaštenog studija: najprije za slušače za vrijeme »jednogodišnjeg dobrovoljačkog službovanja u vojsci«, tako da se ta dobrovoljačka godina službe uračunavala u »akademičko naukovno vrijeme«. Ali je ta pogodnost ukinuta Naredbom zemaljske vlade broj 6426 od 13. X 1889. s tim da su takvim slušačima bili zajamčeni iznimni rokovi za polaganje državnih pravno-povjesnih ispita. Takve su pogodnosti kasnije potvrđene i Naredbom zemaljske vlade od 11. VII 1912. br. 16641. Slično i nakon svršetka prvoga svjetskog rata (Naredbom povjereništva za prosvjetu i vjere od 22. II 1919. br. 6666) bilo je demobiliziranim slušačima priznato da mogu potpuno naknaditi ratom izgubljene semestre, ako ispite polože onim redom koji je ustanovljen ispitnim propisima. Štaviše, Odjeljenje za prosvjetu i vjere je (aktom broj 5806 od 12. III 1923.) odredilo i rokove trajanja tih privilegija. Slične su privilegije bile zajamčene i za vrijeme okupacije.

S druge strane i 1945. bio je priznat povlašteni studij u trajanju od šest semestara te poseban režim ispitnih rokova za slušače koji su u studiju bili ometeni učesćem u NOB-i itd. Ta je miera bila privremena. Na sjednici nastavnčkog vijeća od 25. IX 1946. odlučeno je da se obustavi daljnje priznavanje povlaštenog studija u trajanju od šest semestara.

Za prijelaz u višu godinu studija važi u načelu pravilo koje je prije bilo bez iznimke primjenjivano, a to je: da student mora prije položiti ispite iz svih obaveznih predmeta prethodne godine nastave. Međutim, i u tom su pogledu propisivana i dopušтана različita odstupanja: uvjetnim upisom s nepoloženim ispitom iz jednog ili dva predmeta, itd.

IV. *POSTDIPLOMSKI STUDIJ.* Polazeći od pretpostavke da se, u suvremenim uvjetima znanstvenog razvoja, potpuno teoretsko (i praktično) znanje ne može postići u toku redovnog studija, obrazovni proces, a napose osposobljavanje za samostalan znanstveni i stručni rad,

nastavlja se i poslije diplomiranja: 1. raznovrsnim oblicima postdiplomskih studija za naučno usavršavanje i 2. nastavom za stručno usavršavanje.

1. *Postdiplomski studij za naučno usavršavanje i specijalizaciju.* a) Fakultet je tim oblicima rada pristupio još 1958/59. kada je osnovan »Studij suvremenih problema ekonomskog razvoja«. Studij je trajao dva semestra. Upisane su bile dvije klase: jedna 1958/59. s 23 polaznika, i druga 1959/60. s 20 polaznika. Studij je nosio karakter studija za specijalizaciju. Nijedan kandidat nije stekao nikakav akademski stepen, jer ni sâm studij nije završavao formalnim izdavanjem diplome. Polaganje ispita ovisilo je isključivo o volji samih polaznika studija. Takvom ispitu podvrgao se samo jedan kandidat.

b) Iste 1958/59. šk. god. Fakultet je organizirao i »Nastavu trećeg stupnja iz krivičnopravnih predmeta«.

Taj studij nosi karakter postdiplomskog studija za naučno usavršavanje, s četiri semestra. Nakon položenih ispita i povoljno ocijenjene magistarske radnje kandidat stječe akademski stupanj »magistra prava«.

Studij traje dva semestra, ali s povećanim brojem sati. Dosad je upisano deset klasa: prva 1958/59. s 21 polaznikom; druga 1959/60. s 24 polaznika; treća 1960/61. s 27 polaznika (u tim godinama nije nijedan polaznik stekao akademski stupanj magistra); četvrta 1961/62. s 28 polaznika od kojih je 11 steklo stupanj magistra; peta 1962/63. s 20 polaznika (16 steklo stupanj magistra); šesta 1963/64. s 21 polaznikom (11 steklo stupanj magistra); sedma 1964/65. s 26 polaznika (16 steklo stupanj magistra); osma 1965/66. s 28 polaznika (16 steklo stupanj magistra); deveta 1966/67. s 22 polaznika (11 steklo stupanj magistra); deseta 1967/68. s 28 polaznika (nijedan još nije stekao stupanj magistra). Prema tome, od ukupno 245 slušača stekao je 81 stupanj magistra.

c) U 1962/63. šk. god. otpočeo je s radom »Postdiplomski studij iz privrednog prava«.

Dosad je bilo upisano pet klasa: prva 1962/63. s 27 slušača; druga 1963/64. s 36 slušača; treća 1965/66. s 31 slušačem; četvrta 1966/67. s 35 slušača, i peta 1968. s 18 slušača. Od svih slušača dosad su 2 kandidata u potpunosti položili sve ispite i predali povoljno ocijenjenu magistarsku radnju, pa na temelju toga stekli i stupanj magistra prava.

d) U 1962/63. šk. god. započeo je »Upravnopolitički studij trećeg stupnja«.

Dosad su upisane tri klase: prva 1962/63. s 14 upisanih slušača. Od tih su dva ispunila sve propisane uvjete (položili ispite i predali povoljno ocijenjenu magistarsku radnju) i tako stekli akademski stupanj magistra prava. Druga 1963/64. s 20 upisanih slušača, od kojih je jedan stekao stupanj magistra prava. Treća 1965/66. s 24 upisana slušača.

Od svih upisanih kandidata dosad su, prema tome, stekli stupanj magistra prava 3 slušača.

e) U 1962/63. šk. god. započeo je i »Postdiplomski studij međunarodnog javnog i privatnog prava i međunarodnih odnosa«.

U studiju je 1962/63. učestvovalo 19 slušača; u 1963/64. 15 slušača (jedan je stekao stupanj magistra prava); 1964/65. 20 slušača (5 je steklo stupanj magistra prava); 1965/66. 17 slušača (jedan je stekao stupanj magistra prava); 1966/67. 7 kandidata (jedan je stekao stupanj magistra prava); 1967/68. 5 slušača (jedan je stekao stupanj magistra prava).

Ukupno na tom studiju je devet kandidata steklo dosad stupanj magistra.

f) U 1963/64. šk. god. otpočela je radom »Nastava studija trećeg stupnja iz državnopolitičkih nauka«.

Dosad su upisane dvije klase: prva 1963/64. i 1964/65. s 19 upisanih slušača; druga 1965/66. i 1966/67. s 34 upisana slušača. Od njih su stekli stupanj magistra: 1965/66. dva, 1966/67. dva, a 1967/68. tri kandidata.

Od svih slušača, prema tome, steklo je dosad stupanj magistra sedam kandidata.

g) U 1965/66. šk. god. otpočeo je radom i »Postdiplomski studij iz pomorskog prava«.

Dosad je bila upisana jedna klasa u 1965/66 do 1966/1967. s 24 slušača. Još nijedan kandidat nije stekao akademski stupanj magistra.

2. *Nastava za stručno usavršavanje.* Fakultet je u više navrata poduzimao korake za organizaciju i provođenje nastave za stručno podizanje i usavršavanje osoba koje već rade u praksi, stupajući u vezu s privrednim komorama itd. Od svih pokušaja jedan je i ostvaren kada je 1951. organiziran jednogodišnji tečaj za stručno usavršavanje kadrova koji rade u oblasti vanjske trgovine. Nastava je organizirana i održavana u okviru Fakulteta (kao cjeline). Zatim je Institut za ekonomske nauke i privredno pravo, počev od 1954. pa sve dok je postojao, organizirao i provodio postdiplomske seminare za nastavnike i asistente (koji su radili u Institutu), te za doktorande, s ciljem usavršavanja u ekonomskim disciplinama i upoznavanja sa suvremenim statističko-matematskim i drugim pomoćnim disciplinama.

V. DOKTORATI. Fakultet je (1874) prihvatio sistem stjecanja doktorata prava na osnovu položena tri stroga ispita (rigoroza), tj. za osnovu je uzeo redove o strogim ispitima koji su vrijedili za Austriju i Ugarsku. Polaganje rigoroza moglo je biti dopušteno kandidatu koji dokaže da je kao redoviti slušač svršio pravo- i državoslovne nauke.

Prvi rigoroz je obuhvaćao ove ispitne predmete: rimsko pravo, crkveno pravo i privatno hrvatsko-ugarsko pravo. *Drugi rigoroz*: opće privatno pravo (austrijsko), trgovačko i mjenbeno pravo, građanski postupnik, pravo kazneno s kaznenim postupnikom. *Treći rigoroz*: opće državno pravo, hrvatsko-ugarsko državno pravo s osobitim obzirom na austrijsko javno pravo, pravo međunarodno, filozofiju prava, političku ekonomiju (narodnu ekonomiju i financijalnu znanost) i upravoslovlje.

Ta tri stroga ispita kandidat je mogao polagati redom za koji se sâm slobodno odluči. Međutim, svaki ispit morao je trajati dva sata, vršio se javno, i između svaka dva stroga ispita morala su proći barem tri mjeseca.. Ti su ispiti bili znanstvenog karaktera. Zato niti pojedini po-

N O S R E C T O R

ET REGIA LITTERARUM UNIVERSITAS FRANCISCI JOSEPHI I. ZAGRABIENSIS.

Laudabile imprimis majorem nostrorum institutum est, ut, qui honestis studiis atque artibus diu sese dederunt, antequam ad vitae communis usum atque ad proximam sese conferant, ante omnia rigore subeant examina, ut debitam eruditionis et scientiae suae testimonium legitime acquirant modo. Cum itaque ornatissimus doctissimusque Dominus

ROBERTUS NOB. VERNIC-TURANSKI

oriundus Iastrebarske in Croatia diligentem assiduamque jurisprudentiam multos annos operam navasset, atque jam ad exhibendam doctrinae suae specimen paratus esset, petensque a nobis, ut ipsum titulo academico doctrinae suae convenienti ornaremus; Nos, cum honestissimae aequissimaeque ipsius petitioni hac in re deesse non possemus, ipsum primum per universam jurisprudentiam accuratam et cum rigore examinavimus. In quibus omnibus, cum praeclearam eruditionem suam et juria peritiam abunde Nobis probasset, libenter contulimus petenti honorem, qui virtuti et honestis studiis debetur. Quapropter auctoritate a Sua Caesarea Regia Apostolica Majestate in Nos collata eundem Dominum ROBERTUM nob. VERNIC-TURANSKI die *septuagesimo tertio decimo* anno millesimo octingentesimo septuagesimo septimo DOCTOREM IN JURE pronuntiavimus ac declaravimus, dedimusque ac damus ei potestatem cathedram doctoralem concordandi ac de jure respondendi, caeteraque exercendi, quae Juris Doctores exercere solent; tribuimus ei insuper privilegia omnia ac prerogativas, quaeque vere Juris Doctori legibus vel consuetudine tribuuntur. In quorum omnium fidem Diploma hoc publicum ab omnibus, quibus compellit, subscriptum et majori Universitatis sigillo munitum et tradendum curavimus.

ZAGRABIAE die *septuagesimo tertio decimo* anni millesimi octingentesimi septuagesimi septimi.

Handwritten signature and notes on the left side of the diploma.

Handwritten signature and notes on the right side of the diploma.

PRVA DOKTORSKA DIPLOMA NA PRAVNOM FAKULTETU

loženi strogi ispit niti tako stečeni doktorat nije mogao biti identificiran s državnim ispitima (na kojima se poglavito tražilo znanje pozitivnog prava).

Rigorozi su obavljani u smislu odredaba zakona od 5. I 1874. i zakona od 6. X 1894; Naredbe hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade od 18. III 1875. broj 1152 odnosno Naredbe broj 19635 od 3. VIII 1910. kao i Naredbe povjereništva za prosvjetu i vjere od 7. VI 1920. broj 22416. (Ovom je Naredbom određeno da se, umjesto »Privatnog hrvatsko-ugarskog prava«, u prvom rigorozu polaže »Pravna povijest Srba, Hrvata i Slovenaca, a s osobitim obzirom na privatno pravo Tripartita«.)

Stupanjem na snagu odredaba čl. 228–237, 256, 262. 266 Opće uredbe o univerzitetima od 11. XII 1931. (Sl. nov. broj 291-XCV) taj se stari sistem doktorata imao, prema tim propisima, primjenjivati samo na kan-

didate koji će apsolvirati najkasnije do 12. XII 1932, dok je na sve kandidate koji apsolviraju nakon tog roka trebalo primjenjivati novi sistem stjecanja doktorata na osnovu usmenih doktorskih ispita i disertacije. Međutim, nakon kratkog vremena, a zbog niza akcija, intervencija itd., sistem rigorozna je i dalje zadržan (nadopunom Uredbe – Sl. nov. broj 271-CIII od 21. XI 1932, a zatim i čl. 25. Financijskog zakona za 1934/35) »do donošenja novih fakultetskih uredaba«. A upravo to je omogućilo da se, nakon donošenja Uredbe pravnih fakulteta od 20. XII 1938, prema kojoj je stare propise o rigorozima trebalo i dalje privremeno primjenjivati, tj. do kraja školske godine 1941/42, stari režim doktorata mnogo duže zadrži. Naime, rat i okupacija produžili su stari režim doktorata sve do oslobođenja, a zatim i dalje, tj. sve do svršetka 1951/52 (za one koji su ranije apsolvirali), jer se sistem doktorata na osnovi doktorskih teza beziznimno imao primijeniti na one koji apsolviraju od 1948/49. dalje.

Na taj način, iako je Zakon o stjecanju naučnog stepena doktorata nauka donesen još 1948, ali Opće uputstvo za izvršenje tog zakona tek 1950, doktorati su na temelju rigorozna stjecani još i 1952. g., a prvi doktorat na osnovi doktorske disertacije stečen je na Fakultetu tek 30. I 1951.

Na Fakultetu se može steći: doktorat pravnih nauka, doktorat društveno-političkih nauka i doktorat ekonomskih nauka (iz onih naučnih disciplina koje se na Fakultetu izučavaju).

Na Fakultetu je od 1951. do zaključno 1968. stečeno na osnovi disertacija: 69 doktorata. Prije toga, u režimu doktorata na osnovi rigorozna, bilo je (primjera radi) promovirano na stupanj doktorata prava: 1929/30. – 57 kandidata, 1930/31. – 56, 1931/32. – 71, 1932/33. – 120, 1933/34. – 93, 1934/35 – 47, 1935/36. – 68, 1936/37. – 60, 1937/38. – 120, 1938/39. – 47, itd.

VI. IZDAVAČKA DJELATNOST. Izdavačka se djelatnost razvija u okviru Fakulteta i njegovih instituta.

Nastavničko je vijeće još 1933/34. pokrenulo problem izdavanja naučne publikacije. Pokušaj nije mogao biti realiziran zbog pomanjkanja finansijskih sredstava. Pitanje je ponovo pokrenuto 1937/38. Izabran je i »odbor za izdanje zbornika pravnih rasprava« (u sastavu: prof. dr Mladen Pliverić, prof. dr Stanko Frank i prof. dr Juraj Andrassy). Tek 1941. izišla je iz tiska prva sveska *Godišnjaka* Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (kao knjiga I, za školsku godinu 1939/40).

Pitanje je ponovo oživjelo poslije oslobođenja: 1946. poduzete su pripreme radnje za izdavanje pravnog časopisa. Pošto su svladane određene teškoće, pristupilo se 1947. pokretanju *Zbornika Pravnog fakulteta u Zagrebu* (kao »povremenog zbornika radova nastavnika i asistenata«). »Zbornik« je u prve dvije godine (1948. i 1951) izlazio povremeno, tj. jednom godišnje. Međutim, od g. 1953. izlazi kao časopis u četiri broja godišnje.

ZBORNIK
PRAVNOG FAKULTETA
U ZAGREBU

GOD. XIX — BROJ 1

ZAGREB
1968

NASLOVNA STRANA ZBORNIKA PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU

Glavni i odgovorni urednik *Zbornika* (kao godišnjaka) bio je: za 1948. F. Čulinović, a za 1951. S. Zuglia, dok je glavni i odgovorni urednik *Zbornika* (kao časopisa) bio: od 1953. do 1965. Marijan Horvat, a od 1965. do zaključno 1967/68. Vladimir Bayer.

Zbornik se štampa u 1000 primjeraka. Ima 450 pretplatnika, a 250 primjeraka se šalje u zamjenu za druge časopise u zemlji i u inozemstvu.

U izdanju Instituta za historiju države i prava naroda Jugoslavije izašle su ove publikacije: »Nova Jugoslavija« (pregled državnopravnog razvitka), 1954. (radovi grupe nastavnika); F. Čulinović, Nacionalno pitanje u Jugoslavenskim zemljama, 1956; V. Bayer, Prestanak prava azila u Hrvatskoj, 1957; K. Bastaić, Timarsko vlasništvo u feudalnom sistemu Osmanlijske Turske (od XV do XVII st.), 1958.

Institut za međunarodno pravo i međunarodne odnose objavio je: »Savjetovanje o pravnim problemima ugovora o građenju i popravku brodova« (2-4. VI 1965), I i II (referati), Rijeka 1965.; »Savjetovanje o pravnim problemima građevinarske i investicione djelatnosti naših poduzeća u inozemstvu« (15-16. IV 1968), I i II (referati), Zagreb 1968.; »Prinosi za poredbeno proučavanje prava i međunarodno privatno pravo«, br. 1 (referati), Zagreb 1968.

VII. BIBLIOTEKA FAKULTETA. Osnivanjem Sveučilišta, a s obzirom na odredbe člana 7. Zakona o ustrojstvu Sveučilišta od 5. I 1874, biblioteka bivše Pravoslavne akademije našla se u provizoriju: »do ujedinjenja knjižnice Pravoslavne akademije i Muzeja u Sveučilišnu knjižnicu«. Tom knjižnicom je tada upravljao dr Matija Smodek, ranije profesor Pravoslavne akademije.

Kad je 1874. imenovan bibliotekar Sveučilišne knjižnice, izvršeno je 30. IX i spajanje knjižnice Pravoslavne akademije (21.642 sveska) i knjižnice Muzeja (16.500 svezaka). Fakultet je ostao bez biblioteke.

Fakultet je otada počeo stvarati »seminarsku biblioteku«, tj. biblioteku za potrebe seminarskih vježbi, jer je glavna teškoća i zapreka u razvitku seminara bilo pomanjkanje posebne biblioteke. Status seminarske knjižnice uređen je Naredbom odjela za bogoštovlje i nastavu od 17. VIII 1906. br. II. 78/I o ustrojstvu pravoslavnog i državnog seminara u sveučilištu u Zagrebu, a napose Statutom o pravoslavnom i državnog seminaru, i to odredbama čl. 24. do 29. koji se odnose na »seminarsku knjižnicu«.

Fakultet je postepeno stvarao svoju biblioteku koja će omogućiti da se prati razvoj društvenih nauka u zemlji i u svijetu te koja će služiti nastavnom i znanstvenom radu nastavnika, suradnika i studenata. Otuda i usmjeravanje razvoja biblioteke u nabavljanju knjiga i časopisa iz različitih struka i mnogih zemalja. To je od 1874. do 1945. teklo dosta sporo, tako da se u času oslobođenja 1945. nalazilo u biblioteci oko 30.000 svezaka. Međutim, od 1945. broj svezaka naglo raste tako da je 30. VI 1968. iznosio 92.376 svezaka. Prema tome, u razdoblju od 1945–68. porast je veći od 200% u odnosu na ukupan broj svezaka nabavljenih od 1874. do 1945.

U tom broju nalazi se i 9.978 godišta raznih časopisa, domaćih i stranih. Pri tom je za naučni i nastavni rad osobito važno što Fakultet prima (pretplatom i zamjenom) 130 domaćih i 477 stranih časopisa. Broj inozemnih časopisa iz pojedinih zemalja kreće se ovako: iz Alžira 1, Austrije 6, Australije 1, Belgije 32, Bugarske 3, Čehoslovačke 15, Danske 2, Egipta 3, Engleske 27, Filipina 1, Francuske 51, Grčke 2, Holandije 7, Indije 3, Italije 43, Izraela 2, Japana 12, Kanade 4, Latinske Amerike 12, Mađarske 8, Meksika 1, Njemačke (Istočna) 7, Njemačke (Zapadna) 34, Poljske 14, Portugala 3, Rumunjske 1, Senegala 1, SSSR 42, Španjolske 6, Švedske 2, Švicarske 18, Turske 2, U. N. 30, U. S. A. 81 – ukupno 477, a iz Jugoslavije 130 – sveukupno 607.

VIII. ODNOSI FAKULTETA PREMA PRIVREDI I KULTURI.

Fakultet je, prirodom svoje djelatnosti, neposredno i svestrano vezan uz mnoge privredne i kulturne aktivnosti. Zbog toga organizacione (naučne i nastavne) jedinice Fakulteta, napose instituti, katedre, te pojedini nastavnici i suradnici svakodnevno sudjeluju: u zakonodavnom radu, u stručnim mišljenjima i primjedbama, u radu predstavničkih organa, saveznog i republičkog pravnog i ekonomskog savjeta, u radu Zavoda za privredno planiranje, u radu privrednih komora, Višeg privrednog suda, arbitražnih vijeća itd.

Posebnu suradnju razvili su nastavnici Fakulteta: prilikom mirovne konferencije i rada međunarodne komisije (napose u Istri) za razgraničenje između Jugoslavije i Italije; prilikom izrade nacrtu ustava, zakona itd. U srpnju 1947. svaki je nastavnik po 15 dana u turnusu sudjelovao s radnom brigadom Fakulteta na radu u Gorskom kotaru, a 1949. i 1950. na izgradnji »Studentskog grada« itd.

Trajne je prirode suradnja s narodnim sveučilištima, sa Stalnom konferencijom gradova, Radio-televizijom Zagreb, Institutom za društveno upravljanje u Zagrebu, Institutom za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu, Oceanografskim institutom u Splitu, Jadranskim institutom u Zagrebu, Ekonomskim institutom Hrvatske u Zagrebu itd.

IX. VEZE FAKULTETA S TUZEMNIM I INOZEMNIM FAKULTETIMA. Suradnju s drugim fakultetima u zemlji i u inozemstvu Fakultet ostvaruje kao cjelina, ali i putem pojedinih naučno-nastavničkih organizacionih jedinica (instituta, katedara itd.) i preko pojedinih nastavnika i suradnika. Već prije posljednjeg rata uspostavljena je takva suradnja u obliku gostovanja nastavnika s Pravnih fakulteta u Beogradu i Ljubljani, pristupanjem jugoslavenskom odboru za međunarodne visoke studije (23. III 1938) itd.

Pokušaji nametanja suradnje otklonjeni su za vrijeme okupacije na način da je nastavničko vijeće ispoljilo otvoren otpor gostovanju profesora iz Njemačke i Italije koje su mu nametnuli »državni organi«. Očit je primjer obrazloženje prof. P. Rastovčana i zaključak nastavničkog vijeća na sjednici od 17. VIII 1942. kojim ukazuje na suvišnost predavanja Dr Hansa Wüdingera iz Beča, a u vezi s verbalnom notom njemačkog poslanstva o želji da taj profesor održi na Fakultetu u šk. god. 1942/43. ciklus predavanja iz trgovačkog prava.

Od 1945. Fakultet razvija još plodniju suradnju s drugim fakultetima u zemlji: uzajamnim održavanjem predavanja (razmjenom profesora); učešćem u komisijama za ocjenu i obranu doktorskih disertacija; učešćem u komisijama za ocjenu radova kandidata povodom natječaja za popunjenje nastavničkih mjesta; zamjenom publikacija; ustupanjem (napose novoosnovanim pravnim fakultetima u Sarajevu, Skoplju, Splitu, Novom Sadu itd.) duplikata knjiga; sudjelovanjem u elektorskim komisijama prilikom osnivanja novih pravnih fakulteta u zemlji; pružanjem stalne pomoći u nastavi od strane nastavnika i suradnika, napose Pravnom fakultetu u Splitu i Sarajevu, Fakultetu političkih nauka i bivšoj Visokoj upravnoj školi te drugim fakultetima u nastavi društvenih nauka; radom u Sveučilišnoj katedri za osnove društvenih nauka od njena osnivanja 6. VII 1957. sve do njena ukidanja 1961. i pretvaranja u Koordinacioni odbor za »Osnove društvenih nauka«; sudjelovanjem u Interfakultetskim konferencijama, koje se od 1947. održavaju svake godine u sjedištu drugog Fakulteta.

Fakultet održava stalnu suradnju s Pravnim fakultetima u Strasbourg, Parisu, Bologni i Trstu; s Pravnom političkim fakultetom u Firenzi; s pravnim fakultetima u Solunu, Kairu, Budimpešti, Pečuhu, Segedinu, Pragu, Bratislavi, Warszawi, Kijevu, Moskvi itd.

Suradnja je postignuta i s nizom instituta u inozemstvu: s Međunarodnim institutom za unifikaciju privatnog prava u Rimu, Institutom za međunarodno pravo u Granadi, Međunarodnim institutom za upravne nauke, American Society of International Law u Washingtonu itd.

X. ZAKLADE. Iako zaklade nemaju neko šire značenje za rad Fakulteta, ipak na njemu postoji tradicija zaklada, napose stipendijskih.

Tako je već zakladnim pismom grofa Ivana Draškovića od 9. IX 1869. osigurana jedna stipendija za slušače Pravoslavne akademije. Prof. dr A. Bresztyenszky utemeljio je 26. VII 1881. »Zakladu Anke Bresztyenszky rođ. Štefanić«, s namjerom da se svake druge godine nagradi najbolja, hrvatskim jezikom napisana, rasprava o struci koju će opredijeliti profesorski zbor Fakulteta, ali s tim da se mogu natjecati samo slušači hrvatske narodnosti. Zakladom je imao upravljati akademički senat. Poslije oslobođenja posebno mjesto ima stipendijska zaklada dra Milovana Zoričića, umirovljenog suca Međunarodnog suda. Međutim, ima zaklada u kojima Fakultet participira uz druge fakultete, tako: »Zaklada opata i kanonika Franje Huszára« od 1882. (namijenjena izmjenično za Teološki, Pravoslavni i Filozofski fakultet); Stipendijska zaklada Gustava Hillepranda baruna Prandau od 18. IX 1885. (namijenjena slušačima Pravoslovnoga, Mudroslovnoga i ev. Medicinskog fakulteta); Stipendijska zaklada dra Ivana Buratti od 1885. (namijenjena slušačima Pravoslovnog, Filozofskog i ev. Medicinskog fakulteta) itd.

U posljednje vrijeme je osnovana »Zaklada prof. dra Bertolda Eisnera i njegove supruge Jozefine«.

B. Eisner, red. prof. Fakulteta (umro 27. VII 1956), oporučno je ostavio svu svoju imovinu (jednu stambenu zgradu, gotovinu, dragocjenosti i dr.) kao zakladu za pomaganje studenata Pravnog fakulteta u Zagrebu. Zakladom upravlja poseban odbor. Zgrada zasad samo djelomično služi za stanovanje četvorice studenata, iako bi, po namjeni osnivača, trebala da bude Dom za studente prava (pet stanova u njoj, s 12 soba i 23 nusprostorije, nastanjeno je još uvijek stanarima).